

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

Adopce v ČR a v Rusku: srovnávací analýza a slovník

**Adoption in the Czech Republic and the Russian Federation:
comparative analysis and vocabulary**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Alena Skořepová

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Olga Chadaeva

2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci dne: _____

Podpis

Děkuji paní Mgr. Olze Chadaeve za trpělivost, ochotu, pomoc a cenné rady, které mi během psaní této bakalářské práce poskytla.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 OSVOJENÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	6
1.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČR.....	7
1.2 PODMÍNKY PRO OSVOJENÍ DÍTĚTE	11
1.3 FÁZE OSVOJENÍ.....	15
1.4 NÁSLEDKY OSVOJENÍ.....	18
1.5 MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ	20
2 OSVOJENÍ V RUSKÉ FEDERACI	26
2.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V RF.....	26
2.2 PODMÍNKY PRO OSVOJENÍ DÍTĚTE	30
2.3 FÁZE OSVOJENÍ.....	33
2.4 NÁSLEDKY OSVOJENÍ.....	34
2.5 MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ	36
3 KOMPARACE SYSTÉMŮ OSVOJENÍ V ČR A RF	45
ZÁVĚR.....	47
РЕЗЮМЕ.....	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
PŘÍLOHA: ČESKO-RUSKÝ PŘEKLADOVÝ GLOSÁŘ.....	58

ÚVOD

Cílem této práce je stručný úvod do problematiky osvojení v České republice a v Ruské federaci a následné porovnání legislativy a celého procesu osvojení. Velká pozornost je věnována mezinárodnímu osvojení. V rámci komparace systémů v obou zemích jsou nastíněny zásadní rozdíly v problematice osvojení, týkající se jak roviny právní, regulační a procesní, tak terminologické. Klíčovou součástí práce je překladový slovník, týkající se tématu osvojení a rodinné politiky.

Přestože jsou podmínky pro děti, nacházející se v některé z forem náhradní rodinné péče čím dál přívětivější a je jim legislativou věnována stále větší pozornost, problematika osiřelých dětí a dětí, o které se jejich biologičtí rodiče nemohou nebo nechtějí starat je stále na pořadu dne. Proto toto téma bylo, je a stále bude aktuální.

Veškeré údaje jsou čerpány z českých a ruských odborných zdrojů. Primárním zdrojem byly právní předpisy, tudíž pro českou část občanský zákoník a pro ruskou část rodinný zákoník. Pro práci byly také použity internetové zdroje. Klíčovým zdrojem byla ruská webová stránka usynovite.ru – internetový projekt ruského Ministerstva školství a Úřadu státní politiky v oblasti ochrany práv dětí.

Práce je rozdělena do dvou větších celků. První z nich je věnován osvojení v České republice, zatímco druhý se zabývá osvojením v Ruské Federaci. Obě části jsou rozděleny do téměř totožných kapitol. Následuje komparace systému osvojení v obou zemích.

V obou částech je k dispozici krátký pohled do historie osvojení, který je následován vymezením základních informací o formách náhradní rodinné péče a přehledem statistických údajů z této problematiky. Obě části dále obsahují popis podmínek pro osvojení dítěte, popis fází a následků osvojení. Obě části jsou uzavřeny podrobným rozbohem mezinárodního osvojení v obou zemích.

1 OSVOJENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

První sirotčince a nalezince se na našem území začaly zřizovat po třicetileté válce. V té době se totiž počet opuštěných dětí značně zvýšil. „Jedním z nejstarších ústavů byl Vlašský špitál, který byl založen v roce 1575. Poskytoval ochranu všem chudým a opuštěným dětem; svému účelu sloužil po 200 let. Pro nemanželské děti byl určen pražský nalezinec založený r. 1789, který byl však pouze přechodným útlukem pro děti před jejich svěřením do pěstounské péče. Nemocnost a úmrtnost dětí v těchto ústavech byla veliká. Vinu nesla zejména nedostačující hygiena a lékařská péče. V roce 1862 byl vydán zákon, který stanovil základní pravidla o uspořádání obecných záležitostí, přičemž péče o lidi, kteří potřebují z nějakého důvodu pomoc (především pro svou chudobu, nemohoucnost, osiření nebo odložení), byla prohlášena za povinnou součást samostatného oboru působnosti obce. Podle tohoto zákona byl pak vydán zvláštní chudinský zákon (r. 1868), který měl zajišťovat veřejnou pomoc a péči potřebným bez ohledu na věk. Tato opatření nahradila dřívější péči farních ústavů.“

Roku 1902 byl v Čechách zřízen sirotčí fond, z kterého byl vyplácen příspěvek na děti v cizí péči. Postupem času začaly fungovat dobrovolné organizace, zabývající se péčí o mládež, které následně spolu s odbornými orgány pro blaho dítěte a mládeže zformovaly základ sociální péče o děti. Zákon o ochraně dětí v cizí péči byl vydán v roce 1921. Nejpoužívanější formou náhradní rodinné péče bylo osvojení a individuální pěstounská péče nebo rodinné kolonie.

Veškeré snahy o rozvoj propracovaného systému náhradní rodinné péče se zhroutily po druhé světové válce, kdy byla zrušena pěstounská péče a bez domova se ocitlo více než 5000 dětí. Podle sovětského vzoru následně převládala snaha vychovávat děti ve velkých, státem řízených ústavech. Dopad na děti, vychovávané v těchto institucích, byl však podle odborníků velmi špatný, začalo se proto s budováním tzv. SOS dětských vesniček.

Současnou koncepci náhradní rodinné péče vymezil zákon o rodině, vydaný roku 1963 a zákon o pěstounské péči z roku 1973. V roce 2000 byla právní úprava pěstounské péče zahrnuta do zákona o rodině, podle nějž má náhradní rodinná péče přednost před ústavní výchovou. (Bubleová 2011, s. 9–10)

1.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČR

V České republice existuje několik forem náhradní rodinné péče. Kromě nejvíce rozšířených forem jako je osvojení a pěstounská péče, jsou to dále svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, poručnictví, opatrovnictví a hostitelská péče.

Rodinné právo včetně náhradní rodinné péče je právně upraveno v novém občanském zákoníku, účinném od 1. ledna 2014. O osvojení jako takovém pojednává zákon č. 89/2012 Sb., část druhá – rodinné právo, oddíl druhý.

Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče zákon umožňuje v případě, že o dítě nemůže po určitou dobu pečovat rodič ani poručník, protože má přednost před umístěním dítěte do ústavní péče. Dítě je zpravidla svěřeno do péče příbuzné nebo blízké osoby.

Rozsah práv a povinností stanoví pečující osobě soud. Vyživovací povinnost však zůstává rodičům. Stejně tak jsou rodiče nadále zákonnými zástupci dítěte a jejich rodičovská odpovědnost zůstává zachována, nerozhodne-li soud jinak. V případě, že není možné rodičům stanovit výživné, nelze tento typ péče provést (Vyskočil 2014, s. 9–10).

Osvojení

Osvojením neboli adopcí se vytváří z právního pohledu plnohodnotný vztah rodiče a dítěte. Osvojitel získává všechna práva a povinnosti rodiče, včetně povinnosti vyživovací. Stejně tak osvojenci vznikají všechna práva a povinnosti dítěte.

Děti, které jsou právně volné, jsou nabídnuti k osvojení schváleným žadatelům. Původní rodiče tudíž ztrácí veškerá práva a povinnosti vůči dítěti a jsou vymazáni z jeho rodného listu (Zezulová 2012, s. 15–16).

Pěstounská péče

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí dosažením zletilosti dítěte. Může být z vážných důvodů zrušena soudním rozhodnutím, případně pokud o to pěstoun požádá. Používá se zpravidla v případech, kdy rodiče nesouhlasí s osvojením dítěte.

Pěstoun při péči o dítě vykonává přiměřená práva a povinnosti rodičů. Právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má jen v omezené míře. Nemá však k dítěti vyživovací povinnost.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je časově omezenou formou pěstounské péče na dobu, kdy se o dítě ze závažných důvodů nemohou starat rodiče, případně se čeká na souhlas rodiče k osvojení dítěte. Tento typ péče může (až na výjimky) trvat maximálně jeden rok (Vyskočil 2014, s. 10–12).

Poručenství

Soud stanoví dítěti poručníka v případě, že rodiče dítěte zemřeli nebo nejsou známi, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jim byl výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven, nebo byla omezena jejich svéprávnost.

Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, má povinnost dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek, avšak nemusí o dítě osobně pečovat. Pokud však o dítě osobně pečuje, má nárok na peněžité příspěvky od státu.

Mezi poručníkem a dítětem nevzniká ze zákona takový vztah, jaký je mezi rodičem a dítětem. Výkon funkce poručníka je pod pravidelným dohledem soudu (Bubleová 2011, s. 54).

Hostitelská péče

Hostitelská péče není zákonem vymezena, je však obdobou pěstounské péče. Uplatňuje se spíše u starších dětí žijících dlouhodobě v ústavní péči, které nejsou právně volné a jsou zpravidla v kontaktu se svými rodiči. Děti jezdí z dětských domovů na víkendy nebo na prázdniny do rodin, kam jsou pouštěny na základě souhlasu rodičů či jiných zákonných zástupců. Mezi dítětem a hostitelem tak nevzniká žádný právní vztah (Novotný a kol. 2014, s. 180).

Opatrovnictví

Opatrovnictví označuje zastoupení osoby, která nutně potřebuje být zastoupena, protože nemůže jednat sama nebo nemůže být zastoupena svým zákonným zástupcem. Taková situace může nastat u nesvéprávných dospělých, v případě střetu zájmů zákonných zástupců nebo v soudním nebo správním řízení (Novotný a kol. 2014, s. 176).

Ústavní výchova

Ústavní výchovu může soud nařídit, jestliže jsou výchova, řádný vývoj nebo tělesný, rozumový či duševní stav dítěte vážně ohroženy nebo vážně narušeny tak, že je to v rozporu se zájmy dítěte, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.

Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, protože ústavní výchova by měla být brána jako poslední alternativa k jiným opatřením.

Ústavní výchova může být nařízena nejdéle na dobu tří let, případně poté na další tři roky prodloužena (až o jeden rok i po dosažení zletilosti) (Vyskočil 2014, s. 13).

Statistiky náhradní rodinné péče

Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí, vydávané Ministerstvem práce a sociálních věcí, ukazují následující údaje, týkající se náhradní rodinné péče v České republice.

Tabulka č. 1: Počet dětí v náhradní rodinné péči k 31. 12. 2015

Počet dětí v náhradní rodinné péči	Počet dětí se zdravotním postižením
18151	612

(Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí [online])

Tabulka č. 2: Počet dětí umístěných do některé z forem náhradní rodinné péče v r. 2015

Počet umístěných dětí					
do péče budoucích osvojitelů	osvojení	do péče jiných fyzických osob než rodičů	do předpěstounské péče	do pěstounské péče	do pěstounské péče na přechodnou dobu
412	302	1254	271	1941	614

(Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí [online])

Tabulka č. 3: Vývoj počtu žádostí o náhradní rodinnou péči v r. 2015

Počet žádostí o osvojení		Počet žádostí o pěstounskou péči	
podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2015	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2015
585	1572	407	845

(Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí [online])

Tabulka č. 4: Počet dětí s nařízenou ústavní výchovou v r. 2015

Počet umístěných dětí s nařízenou ústavní výchovou ve sledovaném roce	Ve sledovaném roce byla ústavní výchova ukončena z důvodu					Počet dětí s nařízenou ústavní výchovou k 31. 12. 2015
	návratu do původní rodiny	předání dítěte do péče příbuzných nebo jiných osob blízkých	umístění do náhradní rodinné péče	uplynutí stanovené doby trvání	zletilosti	
2368	360	80	211	39	926	5960

(Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí [online])

Tabulka č. 5: Vývoj počtu dětí v náhradní rodinné péči a osvojených dětí v jednotlivých letech

Rok	Počet dětí v náhradní rodinné péči k 1.1.	Počet osvojených dětí
2006	6873	516
2009	12560	543
2012	15155	526
2015	18151	302

(Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí [online])

Z těchto údajů vyplývá, že nejvyužívanější formou náhradní rodinné péče je umístění dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, dále pak pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu a až poté osvojení.

Ústavní výchova dítěte je nejčastěji ukončena z důvodu dosažení zletilosti, na druhém místě je návrat dítěte do původní rodiny a až na třetím umístění dítěte do některé z forem náhradní rodinné péče.

Z údajů o počtu dětí v náhradní rodinné péči a počtu osvojených dětí v jednotlivých letech je patrné, že ačkoliv dětí v náhradní rodinné péči rapidně přibývá (od roku 2006 se počet téměř ztrojnásobil), počet osvojených dětí se téměř nemění, ba naopak spíše klesá.

1.2 PODMÍNKY PRO OSVOJENÍ DÍTĚTE

„Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná osoba, zaručuje-li svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, které ji vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem“ (§ 799 zákona č. 89/2012 Sb.). U žadatelů o osvojení je také zkoumán zdravotní stav, majetkové poměry a příjmy či trvalost jejich partnerského či manželského vztahu, přestože na tyto aspekty občanský zákoník přímo nepohlíží.

V případě, že osvojitel už je rodičem, musí být soudem zhodnoceno, zdali není osvojení v rozporu se zájmy jeho stávajících dětí (§ 801 zákona č. 89/2012 Sb.).

Mezi osvojitelem a osvojovaným musí být zpravidla přiměřený věkový rozdíl, a to minimálně šestnáct let. Pokud je opatrovníkem zastupujícím dítě v řízení udělen

souhlas a zároveň je osvojení v souladu se zájmy dítěte, může být věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojovaným výjimečně menší (§ 803 zákona č. 89/2012 Sb.). Horní věkovou hranici občanský zákoník neudává.

Osvojení není povoleno v případě, že jsou osvojitel a osvojovaný příbuznými v přímé věkové linii (prarodiče) nebo sourozenci. Výjimkou z pravidla je pouze náhradní mateřství (§ 804 zákona č. 89/2012 Sb.). Osvojení je takto ošetřeno především proto, aby se najednou např. z babičky dítěte právně nestala jeho matka, což by mohlo mít na dítě neblahý vliv.

„Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba; v tom případě soud též rozhodne o tom, že se z matriky vypouští zápis o druhém rodiči. Osvojují-li manželé, podávají návrh na osvojení společně jako společní osvojitelé“ (§ 800 zákona č. 89/2012 Sb.). Osvojení párem, žijícím v nemanželském svazku není možné, avšak je možné osvojení jednou z těchto osob. Stejně tak není osvojení stále dovoleno pro páry, žijící v registrovaném partnerství, přesto se však osvojitelem může stát jeden z tohoto páru. (Novotný a kol. 2014, s. 117).

Formy osvojení: Osvojení přímé a nepřímé

„Jako přímé osvojení (také označováno jako otevřená adopce) se označuje situace, kdy do adopčního procesu nevstupuje zprostředkovatel, ale sami rodiče nebo jiní zákonní zástupci dítěte. Oproti tomu nepřímé osvojení je zajišťováno zprostředkovaně“ (Novotný a kol. 2014, s. 114).

V České republice je preferováno osvojení zprostředkované, zpravidla orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Neprovádí se pouze tehdy, dali-li rodiče dítěte souhlas k osvojení předem ve vztahu ke konkrétním osvojitelům, nebo podal-li návrh na osvojení manžel rodiče osvojitele nebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli, případně jde-li o osvojení dítěte jeho příbuznými nebo osobou blízkou (Novotný a kol. 2014, s. 115–116).

Osvojení se souhlasem rodičů dítěte

Je pravidlem, že k osvojení je zapotřebí souhlas rodičů dítěte. Souhlas uděluje rodič dítěte osobním prohlášením vůči soudu, za splnění obecných náležitostí právního

jednání. Souhlas je nutný i v případě, že rodič ještě nenabyl svéprávnosti (rodič, který ještě nedosáhl věku šestnácti let, nemůže udělit souhlas s osvojením), přičemž za něj nemůže jednat jeho opatrovník a způsobilost k udělení souhlasu je posouzena soudem podle obecných ustanovení. Rodič, jehož svéprávnost byla soudem omezena, může právně jednat pouze v rozsahu, ve kterém jeho svéprávnost omezena nebyla.

Souhlas s osvojením může dát matka dítěte nejdříve šest týdnů po narození dítěte a otec nejdříve po narození dítěte. Souhlas s osvojením, vyslovený ještě před narozením dítěte, není brán v potaz. Souhlas ztrácí platnost, pokud nedojde k osvojení do šesti let od udělení souhlasu. Rodiče mohou souhlas odvolat do tří měsíců od udělení. Souhlas může být odvolán i po uplynutí této doby v případě, že osvojované dítě ještě nebylo předáno do péče osvojitele před osvojením nebo pokud soud rozhodne o tom, že dítě má být vydáno tím, komu bylo svěřeno do péče, protože je v zájmu dítěte být se svými rodiči (§ 809–822 zákona č. 89/2012 Sb.).

Osvojení bez souhlasu rodičů dítěte

„Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není k osvojení třeba, pokud rodič a) byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení, b) není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout, nebo c) se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti“ (§ 818 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.).

Pokud se tyto skutečnosti týkají obou rodičů, je potřeba, aby souhlas s osvojením dal poručník nebo opatrovník dítěte, jmenovaný soudem, a to i v případě, že oba rodiče zemřeli, nebo rodičovství dítěte nebylo určeno. Současně jsou zjišťována všechna fakta, týkající se osvojovaného dítěte a jeho rodiny, které by mohly rozhodnutí o osvojení jakkoli ovlivnit. Především, má-li dítě blízké příbuzné, kteří by měli zájem o něj pečovat. Také jsou vyslechnuty osoby, v jejichž péči se osvojované dítě právě nachází (§ 818 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb.).

Dříve stačilo, aby rodiče po dobu nejméně dvou měsíců po narození dítěte o dítě neprojevili žádný zájem. Poté k osvojení nebyl potřeba souhlas. Rozdělení nezájmu ze strany rodičů na kvalifikovaný nezájem (šest měsíců) a žádný zájem (dva měsíce po

narození dítěte) však bylo z nového zákoníku vypuštěno. V současné době je zjevný nezájem popsán jako neprojevení soustavného opravdového zájmu o dítě.

Nezájem je zjevný, trvá-li nejméně tři měsíce od naposledy projeveného zájmu. Pokud však rodič hrubě neporušuje rodičovské povinnosti, musí být orgánem sociálně-právní ochrany dětí poučen o možných důsledcích a od tohoto poučení musí uběhnout alespoň tři měsíce. Výjimkou je, pokud rodič opustil místo pobytu bez uvědomění orgánů a nelze ho ani po třech měsících vyhledat. Kvalifikovaný nezájem tedy prakticky činí šest měsíců od posledního projevení zájmu o dítě (Novotný a kol. 2014, s. 124–125).

Souhlas dítěte s osvojením

Souhlas dítěte s osvojením je vyžadován vždy u dítěte staršího dvanácti let, s výjimkou případů, kdy dítě není schopno důsledky souhlasu posoudit nebo by požadování souhlasu bylo v zásadním rozporu se zájmy dítěte. Před vyslovením souhlasu je dítě soudem řádně poučeno o účelu, obsahu a především důsledcích souhlasu s osvojením. Následně může dítě souhlas odvolat až do rozhodnutí o osvojení.

V případě, že dítě nedosáhlo věku dvanácti let, je souhlas udělen jeho opatrovníkem (zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí), který musí náležitě prozkoumat, zda bude souhlas s osvojením v souladu se zájmy dítěte. I v tomto případě je snahou soudu zjistit názor osvojovaného dítěte (§ 806–808 zákona č. 89/2012 Sb.).

Osvojení zletilého

Osvojení zletilého je rozděleno na dva typy: osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého dítěte a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého dítěte.

Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého dítěte, je prakticky totožné s osvojením nezletilého dítěte, zanikají tudíž vazby na původní rodinu a vznikají příbuzenské vztahy v rodině osvojitele. Zletilý může být osvojen v případě, že jeho sourozenec je osvojen tím samým osvojitelem, pokud osvojitel pečoval o osvojeného už v době před dosažením zletilosti nebo byl osvojovaný v době podání žádosti o osvojení nezletilý, případně pokud osvojitel žádá o osvojení dítěte svého manžela/manželky. Osvojení však nesmí být v rozporu se zájmy biologických rodičů zletilého.

Osvojení, které není obdobou osvojení zletilého, se od prvního typu liší tím, že osvojenci osvojením nevzniká příbuzenský poměr vůči členům rodiny osvojitele ani žádná majetková práva vůči osvojiteli a naopak. Zároveň osvojenec a jeho děti neztrácí práva ve vlastní rodině (§ 847–849 zákona č. 89/2012 Sb.).

„Osvojení zletilého nemá vliv na jeho příjmení. Souhlasí-li s tím osvojitel, může osvojenec připojit osvojitelovo příjmení k svému příjmení; trvá-li manželství osvojitele a mají-li manželé společné příjmení, vyžaduje se souhlas druhého manžela. Trvá-li manželství osvojenec a mají-li manželé společné příjmení, může osvojenec připojit osvojitelovo příjmení k svému příjmení jen se souhlasem svého manžela“ (§ 851 zákona č. 89/2012 Sb.).

Pro potomky osvojenec má osvojení právní následky pouze pokud se narodili po osvojení, pro dříve narozené pouze po souhlasu s osvojením.

Osvojení manželem rodiče dítěte (nepravé osvojení)

Pojem nepravé osvojení označuje osvojení dítěte manželem biologického rodiče dítěte. Je umožněno tehdy, pokud s ním souhlasí manžel/manželka osvojitele. Jestliže není soudem rozhodnuto jinak, je k osvojení nutný také souhlas druhého rodiče dítěte, v případě, že žije. Osvojitel tohoto (biologického) rodiče nahradí v rodném listě dítěte a vzniknou pro něj veškerá práva a povinnosti, včetně povinnosti vyživovací (Novotný a kol. 2014, s. 129–130).

1.3 FÁZE OSVOJENÍ

Podání žádosti o zprostředkování osvojení

Žadatelé o osvojení nejprve podávají žádost o zprostředkování osvojení na sociálním odboru obce s rozšířenou působností v místě bydliště. Formulář žádosti jim vydá sociální pracovník mající žadatele na starost. Poté se pracovník úřadu s žadateli domluví na osobní návštěvě za účelem sociálního šetření. Všechnu dokumentaci následně zasílá k dalšímu řízení příslušnému krajskému úřadu, v Praze Magistrátu hl. m. Prahy (Bubleová 2014, s. 25–26).

Na obecním úřadě obce s rozšířenou působností je vedena spisová dokumentace o žadateli, která obsahuje:

- **žádost** obsahující osobní údaje žadatele (jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu)
- **doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky**, případně o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR a to nejméně 365 dnů
- **opis z evidence Rejstříku trestů**
- **zprávu o zdravotním stavu** žadatele
- **informace o ekonomických a sociálních poměrech**
- **písemné vyjádření žadatele** zda souhlasí, aby po uplynutí tří let od zařazení do evidence byl zařazen také do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny, případně zda žádá pouze o osvojení dítěte z ciziny
- **písemný souhlas žadatele** s tím, aby orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující osvojení měl právo dále zjišťovat potřebné údaje pro zprostředkování, zejména zda jeho způsob života zajistí vhodné výchovné prostředí pro dítě a dále kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně skutečností, vedoucích k osvojení uvedených ve spisové dokumentaci
- **písemný souhlas** s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny
- **stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností** k žádosti o zprostředkování osvojení (§ 21 odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb.).

Posuzování žadatelů

Vhodnost žadatelů posuzuje krajský úřad, který dále rozhoduje o zařazení žadatele o osvojení do evidence na základě odborného psychologického posouzení, posouzení zdravotního stavu, majetkových a sociálních poměrů rodiny, přípravy k přijetí dítěte a bezúhonnosti žadatele, u dítěte pak úroveň tělesného a duševního vývoje včetně zvláštních potřeb a návyků a vhodnost náhradní rodinné péče (Bubleová 2014, s. 27–28).

Výběr osvojitelské rodiny pro konkrétní dítě

Pravidlem zprostředkování osvojení je, že dítěti je vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě takové, jaké je. Výběr vhodné rodiny pro dítě náleží krajskému úřadu, který vede jak evidenci prověřených zájemců o osvojení, tak evidenci dětí, kterým hledá osvojitelskou rodinu. Krajský úřad vhodnou rodinu vyhledává ze své evidence žadatelů, ale i z evidence vedené jinými kraji. Nalezení vhodné rodiny mimo území České republiky zprostředkovává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (Bubleová 2014, s. 30–31).

Předadopční péče

Předadopční péče označuje, že osvojované dítě musí být v péči budoucího osvojitele na jeho vlastní náklady dříve, než bude rozhodnuto o osvojení, za účelem vytvoření řádného (citového) vztahu mezi osvojitelem a osvojencem.

„Soud o předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením rozhodne až poté, co provede šetření ohledně vzájemné vhodnosti dítěte a osvojitele, zejména se zřetelem na a) osobnost a zdravotní stav osvojitele i jeho sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, jakož i schopnost osvojitele pečovat o dítě a pohnutky osvojitele k osvojení, b) osobnost a zdravotní stav dítěte, sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, jakož i jeho statková práva, c) etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte a osvojitele, d) dobu, po kterou bylo dítě v péči osvojitele“ (§ 827 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.).

Minimální dobou předadopční péče je šest měsíců, přičemž není počítána doba do uplynutí tří měsíců od udělení souhlasu rodičů k osvojení dítěte. Se souhlasem rodičů je však možné předat dítě do péče osvojitelů ihned po udělení souhlasu, případně ihned, jakmile to dovolí zdravotní stav dítěte (platí zejména u novorozenců). To platí i při usnesení soudu o tom, že souhlas rodičů s osvojením není nutný. Minimální doba šesti měsíců musí být splněna k okamžiku rozhodnutí o osvojení, návrh na osvojení však může být podán soudu už před jejím dovršením. O předání dítěte do péče osvojitelů musí být rodiči informován orgán sociálně-právní ochrany dětí.

V době péče budoucího osvojitele o dítě ještě před začátkem předadopční péče osvojitel nemůže dítě zastupovat, tudíž je jeho jedinou povinností o dítě pečovat. Rodičovská práva stále náleží rodičům dítěte. Vyživovací povinnost rodičů je však po

dobu předadopční péče pozastavena. Rodičovskou odpovědnost získávají osvojitelé až po rozhodnutí o osvojení (Novotný a kol. 2014, s. 119–120).

Soud nemůže o osvojení rozhodnout, podá-li muž, který tvrdí, že je otcem dítěte, návrh na určení otcovství, stejně jako objeví-li se osoba, která tvrdí, že je příbuzným osvojovaného dítěte a podá návrh na svěřeni dítěte do péče. Rozhodnutí může být provedeno až po rozhodnutí o tomto návrhu (§ 830–831 zákona č. 89/2012 Sb.).

1.4 NÁSLEDKY OSVOJENÍ

Příjmení a jméno osvojeného dítěte

„Osvojenec má příjmení osvojitele; společný osvojenec manželů má příjmení, které bylo určeno pro jejich děti při uzavření manželství.

Nesouhlasí-li osvojenec, který má právo vyslovit se ke svému příjmení, se změnou svého příjmení, rozhodne soud, že osvojenec bude ke svému příjmení připojovat příjmení osvojitele. Má-li osvojenec připojované příjmení, lze osvojitelovo příjmení připojit jen k prvnímu příjmení osvojence; má-li osvojitel připojované příjmení, lze k osvojencovu příjmení připojit jen první příjmení osvojitele“ (§ 835 zákona č. 89/2012 Sb.).

Osvojitelé mohou dítěti změnit i křestní jméno, a to v době šesti měsíců od rozhodnutí o osvojení. Přesto však tato změna není z důvodu zachování identity dítěte doporučována. U dětí starších patnácti let je vyžadován souhlas se změnou. Změna je možná nejpozději do dosažení zletilosti osvojence (Novotný a kol. 2014, s. 128).

Anonymita osvojení

Zákonem je osvojitelům uložena povinnost říci osvojenému dítěti o skutečnosti osvojení, a to maximálně do zahájení školní docházky. Sankce za nedodržení této podmínky však nejsou zákonem stanoveny (§ 836 zákona č. 89/2012 Sb.).

Osvojitelem nebo osvojencem může být soudu navrženo rozhodnutí o utajení osvojení nebo jeho okolností před biologickou rodinou osvojence. To samé platí i pro utajení pokrevního rodiče a jeho souhlasu k osvojení. Pokud si to však žádá situace

ohrožující osvojenec na zdraví nebo na životě, může být soudem rozhodnuto o odtajnění (§ 837 zákona č. 89/2012 Sb.).

Dohled nad úspěšností osvojení

Poradenství a služby spojené s péčí o osvojenec je osvojitelům poskytován orgánem sociálně-právní ochrany dětí. V případě nutnosti soud nařizuje dohled nad osvojitelem a osvojenecem na dobu nezbytně nutnou, přičemž tento dohled zajišťuje orgán sociálně-právní ochrany dětí (§ 839 zákona č. 89/2012 Sb.).

Zrušitelnost osvojení

Ke zrušení osvojení může dojít na návrh osvojitele nebo osvojenec z vážných důvodů, jako například z důvodu výchovných problémů nebo rozpadu vztahu osvojitelů. Jedná-li se o nezletilého osvojenec, návrh může podat jeho opatrovník (zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí). Osvojení však nelze zrušit po uplynutí tří let o rozhodnutí soudu o osvojení, pokud nebylo osvojení nezákonné.

Při zrušení osvojení zanikají všechna práva a povinnosti mezi osvojitelem a osvojenecem a obnovují se práva a povinnosti osvojenec a jeho dřívější rodiny. Při zrušení osvojení ovšem nezanikají majetková práva a povinnosti vzniklé před tím, než došlo ke zrušení osvojení.

Osvojenec se vrací příjmení, které měl před rozhodnutím o osvojení, nechce-li si ponechat příjmení osvojitele (§ 840–842 zákona č. 89/2012 Sb.).

Opětovné osvojení osvojenec

„Osvojenec může být opětovně osvojen, jen a) bylo-li dřívější osvojení zrušeno, b) má-li být osvojen pozdějším manželem osvojitele poté, co předchozí manžel, který byl společným osvojitelem, zemřel, nebo c) zemřel-li ten, kdo byl jediným osvojitelem, anebo ti, kdo byli společnými osvojiteli“ (§ 843 zákona č. 89/2012 Sb.).

1.5 MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ

Mezinárodní osvojení zprostředkovává v České republice Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně (dále jen Úřad), který spolupracuje pouze se zeměmi, které podepsaly Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, vypracovanou a přijatou na Haagské konferenci mezinárodního práva soukromého dne 29. 5. 1993 (v České republice v platnosti od 1. 6. 2000, spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Tato forma osvojení je řešením v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi původu, zpravidla z důvodu příslušnosti k menšinovému etniku nebo zdravotních obtíží.

Z důvodu složitostí navazování mezinárodní spolupráce, malé ochoty ostatních států a finanční nákladnosti Česká republika patří mezi země, které děti spíše dávají k osvojení do zahraničí, než naopak.

Nejčastěji Úřad zprostředkovává osvojení do zemí, jako Dánsko, Německo, Švédsko a Itálie. Naopak osvojení z ciziny je v současné době možné z Filipín a Bulharska, kde již byli evidováni první čeští žadatelé. Z afrických zemí je to Burkina Faso či Burundi.

Činnostmi Úřadu jsou dále informace o českém právu v rámci agendy mezinárodního osvojení, snaha usnadňovat a sledovat řízení a osvojení, stejně jako informovat o něm příslušné orgány státní správy po jeho ukončení. Úřad eviduje děti vhodné k mezinárodnímu osvojení a snaží se jim nalézt vhodné osvojitele (Mezinárodní osvojení [online]).

Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (Haagská úmluva)

Postup při osvojování dítěte do zahraničí, povinnosti a kompetence jednotlivých institucí stanovuje Haagská úmluva. Ta také definuje právo dítěte na přednostní osvojení v zemi svého původu, zajišťuje biologickým rodičům anonymitu a zakazuje jakékoliv zisky z osvojení. Dále pověřuje signatářské státy, aby na svém území určily ústřední orgán odpovědný za mezinárodní osvojení dětí (Bubleová 2014, s. 36).

Zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny

Zprostředkování osvojení je možné pouze tehdy, je-li dítě osvojitelné podle českého práva. V tomto případě platí stejné podmínky jako v případě osvojení v rámci České republiky (viz výše).

Pro děti je vhodná náhradní péče v České republice hledána po dobu šesti měsíců od rozhodnutí příslušných krajských úřadů o tom, že je dítě osvojitelné. Pokud není vhodná rodina nalezena, je následně po zaslání spisové dokumentace příslušným krajským úřadem Úřadu dítěti hledána vhodná náhradní rodina v zahraničí.

Žadatelé o osvojení dítěte z ČR se obracují s žádostí o zařazení do evidence žadatelů na Úřad prostřednictvím ústředního orgánu nebo pověřené organizace přijímacího státu.

Žádost o zařazení do evidence musí obsahovat náležitosti stanovené zákonem a následující přílohy:

- schválení žádosti o osvojení
- rodné listy žadatelů
- doklady o státním občanství žadatelů
- osvědčení o bezúhonnosti žadatelů
- oddací list žadatelů
- zprávu o posouzení osobnosti žadatelů
- zprávu o zdravotním posouzení žadatelů
- doklad o zaměstnání žadatelů
- doklad o příjmech žadatelů
- souhlas žadatelů s prováděním kontrol dítěte v dobách stanovených Úřadem
- vyplněný dotazník
- fotodokumentaci

Všechny přílohy musí být opatřeny vyšším ověřením, není-li stanoveno jinak. Zároveň musí být žádost i její přílohy přeloženy do českého jazyka (Oddělení mezinárodních adopcí Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí 2016, s. 3–4).

Výběr vhodných žadatelů (matching)

Úřad vede evidenci dětí vhodných k osvojení do zahraničí. Jejich spisová dokumentace obsahuje zejména:

- osobní údaje dítěte
- údaje o sociálních poměrech dítěte a jeho rodiny
- zprávu o psychologickém vyšetření dítěte
- zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte
- doklady o státním občanství dítěte
- rodný list dítěte
- doklad o splnění podmínek k osvojení
- doklad prokazující zachování principu subsidiarity
- rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte
- fotografie dítěte
- zpracovaný dotazník dítěte

Na základě dokumentace žadatele a dítěte je Úřadem proveden návrh spárování dítěte s vhodnými žadatelí, který je dále posouzen Poradním sborem Úřadu pro náhradní rodinnou péči. Následně Úřad informuje příslušný krajský úřad a zašle ústřednímu orgánu nebo pověřené organizaci přijímacího státu oznámení o výběru žadatelů, tzv. matching letter, který obsahuje:

- zdravotní zprávu dítěte
- psychologickou zprávu dítěte
- zprávu o sociální situaci dítěte
- důvod, na jehož základě je dítě osvojitelné
- fotografii dítěte (Oddělení mezinárodních adopcí Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí 2016, s. 5–6).

Seznámení žadatelů s dítětem (interakce)

V případě, že mají žadatelé zájem o seznámení se s dítětem, sjedná Úřad termín návštěvy žadatelů s dítětem (interakce). Délka interakce je individuální, zpravidla trvá

7 až 21 dní. Po skončení musí žadatelé zůstat v ČR až do nabytí právní moci rozhodnutí o předání dítěte do péče před osvojením, přičemž řízení trvá přibližně 4 až 6 týdnů.

První setkání s dítětem probíhá za přítomnosti tlumočnicka a psychologa Úřadu, který zpracuje podrobnou zprávu o začátku interakce. Zhruba po 5 až 14 dnech od první interakce navštíví psycholog spolu s dítětem žadatele a vhodným způsobem vyhodnotí, zda je možné ve věci předání dítěte do péče potenciálních osvojitelů pokračovat. Zároveň jsou žadatelé povinni sdělit, zda mají o osvojení dítěte stále zájem (Oddělení mezinárodních adopcí Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí 2016, s. 6–7).

Předání dítěte do péče žadatelů

Návrh na předání dítěte do péče před osvojením podávají žadatelé k Městskému soudu v Brně a řízení ve věci předání je v souladu s příslušnými českými právními předpisy. Žadatelé mohou s dítětem vycestovat z ČR až po rozhodnutí soudu o předání do péče před osvojením.

Po předání dítěte do péče před osvojením jsou ústřední orgány nebo pověřené organizace přijímacího státu povinni informovat Úřad o stavu dítěte, po posouzení sociálním úřadem či pověřenou organizací přijímacího státu, jež dítě v rodině navštíví a provede šetření.

Zprávy musí být zasílány v intervalech po 1, 3, 6 a 12 měsících pobytu dítěte v přijímacím státě a následně ve 3, 7, 12, 15 a 18 letech věku dítěte (závisí na věku dítěte při zaslání zprávy po 12 měsících pobytu v přijímacím státě). Zprávy musí být přeloženy do českého jazyka, pokud není dohodnuto jinak. Po 6 měsících od umístění dítěte v přijímacím státě může rodina podat Úřadu žádost o vydání rozhodnutí o souhlasu s osvojením dítěte do ciziny. (Oddělení mezinárodních adopcí Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí 2016, s. 8–10)

Poslední výroční zpráva o činnosti Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí z roku 2013 ukazuje, že bylo v agendě mezinárodního osvojení vedeno 446 živých spisů dětí včetně dětí svěřených do předadopční péče do ciziny a 175 živých spisů žadatelů o osvojení dítěte z ČR.

Zároveň o zařazení do evidence žadatelů vhodných k osvojení dítěte z ČR požádalo 57 žadatelských párů z ciziny.

Tabulka č. 6: Původ cizích žadatelů o osvojení a výsledky řízení v r. 2013

Stát	Žádosti	Zařazeni	Nezařazeni	Neukončeno
Dánsko	4	4		
Francie	1	1		
Itálie	7	6		1
Island	3	2	1	
Malta	1	1		
Německo	17	15	1	1
Rakousko	10	8	1	1
Španělsko	1	1		
Švédsko	13	13		
Celkem	57	51	3	3

(Výroční zprávy o činnosti Úřadu [online])

Tabulka č. 7: Umístění dětí do předadopční péče v cizině v r. 2013

Stát	počet dětí
Dánsko	5
Island	4
Itálie	5
Německo	8
Rakousko	3
Španělsko	13
Švédsko	17
USA	1
Celkem	56

(Výroční zprávy o činnosti Úřadu [online])

Tabulka č. 8: Počet dětí umístěných do předadopční péče v cizině v jednotlivých letech

Rok	počet dětí
2008	22
2009	28
2010	36
2011	41
2012	45
2013	56

(Výroční zprávy o činnosti Úřadu [online])

Z údajů je zřejmé, že největší zájem o osvojení dítěte z ČR mají v Německu, Švédsku, Rakousku a Itálii.

Údaje o počtu dětí umístěných do předadopční péče v cizině v jednotlivých letech ukazuje, že počet žadatelů rok od roku roste.

2 OSVOJENÍ V RUSKÉ FEDERACI

Osvojení je nejstarším a bezesporu složitým odvětvím rodinného práva. Určit vznik jeho prvních forem je reálně velice těžké. Zmínky o něm se datují již do 2.–3. století našeho letopočtu.

V dobách vlády Petra I. a Kateřiny II. nebyla osvojení věnována příliš velká pozornost. První největší rozpracování norem o osvojení se nacházelo v Listině občanského soudního řádu vydané v roce 1864. Listina rozeznávala pojem legalizace a osvojení dětí.

Důležitým mezníkem v legislativě osvojení se stal zákon z 12. března roku 1891 „O dětech osvojených a legalizovaných“.

Problematika osvojení na konci 19. století měla svá specifika. Zakázáno bylo osvojení křesťanů nekřesťany a naopak, osvojiteli muselo být minimálně třicet let a zároveň musel být starší od dítěte minimálně o osmáct let, osvojení ženou bylo prakticky nemožné.

Dalším mezníkem bylo zavedení Sbírky zákonů o aktech občanského stavu, manželství, rodinného a poručnického práva v roce 1918. Podle těchto zákonů bylo právo osvojenců rovno právu biologických dětí. Dekret z roku 1926 už navíc obsahoval část o osvojení, která specifikovala pravidla osvojení.

Po druhé světové válce bylo legislativně zřízeno povinné sledování sociálních podmínek osvojeného dítěte a osvojitele a osvojení bylo navíc prohlášeno nejlepší formou náhradní rodinné péče.

Administrativní pořádek osvojení zůstal zachován i v Zákoníku o manželství a rodině z roku 1969. Soudní pořádek osvojení byl vnesen do legislativy v roce 1996. Nový občanský procesní zákoník, vydaný v roce 2002 zachoval tradiční normy osvojení, které navíc zpřesnil a doplnil o další normy (Чикалов, Международное усыновление в Российской Федерации [online]).

2.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V RF

Rodinné právo je v Ruské federace upravováno Rodinným zákoníkem („Семейный кодекс“). Formám náhradní rodinné péče a všemu, co se týká procesu osvojení, je věnován VI. oddíl kodexu.

Osvojení

K osvojení dochází u dětí mladších osmnácti let. Věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem musí činit minimálně šestnáct let. Rozhodnutí o osvojení vydává soud poté, co byly splněny všechny právní podmínky pro osvojení, a osvojitel prošel speciální přípravou, nutnou pro osvojení dítěte.

Osvojenc se stává plnohodnotným členem rodiny osvojitele, přičemž mezi nimi vznikají stejná práva a povinnosti jako mezi dětmi a biologickými rodiči.

Pěstounská péče

Základem uzavření dohody o pěstounské péči je žádost osob (osoby) o předání konkrétního dítěte do péče, kterou podávají orgánu sociální péče a opatrovnictví v místě bydliště dítěte. Tato dohoda je uzavírána na konkrétní dobu a musí obsahovat veškeré informace o dítěti (jméno, věk, zdravotní stav, fyzický a duševní rozvoj).

Pěstoun dostává od státu finanční příspěvky na úhradu potřeb a výchovy dítěte, které se odvíjí od počtu přijímaných dětí a určují je jednotlivé subjekty Ruské federace (СТ 153 СК РФ).

Poručenství a opatrovnictví

Poručenství a opatrovnictví je formou péče pro osiřelé děti nebo děti, které se ocitly bez péče rodičů. Cílem je zajištění jejich podpory, výchovy a vzdělání, a také ochrana jejich práv a zájmů.

Legislativa Ruské federace tuto formu náhradní rodinné péče rozděluje na dvě formy: poručenství, které je zajišťováno dětem mladším 14 let („опека“) a opatrovnictví¹ („попечительство“) dětí ve věku od 14 do 18 let (Опека (попечительство)[online]).

---

¹ Článek č. 33 zákona č. 51-ФЗ ruského občanského zákoníku stanovuje, že opatrovnictví („попечительство“) může být uloženo dětem od 14 do 18 let věku a dále zletilým osobám, soudně zbaveným svéprávnosti. Jelikož je v České republice jedinou formou péče o zletilé nesvéprávné osoby právě opatrovnictví, použití termínu opatrovnictví se jeví jako nejpřesnější překlad.

Děti, nacházející se v péči poručníka mají mimo základních práv také právo dostávat alimenty, důchod, přídavky či jiné sociální příspěvky, a dále peněžní příspěvky, které jsou jim vypláceny každý měsíc, není-li stanoveno jinak.

V momentě, kdy poručníku vznikají práva a povinnosti vzhledem ke svěřenému dítěti, zanikají práva a povinnosti rodičů dítěte. Poručník však nemá právo bránit dítěti v kontaktu s biologickými rodiči, pokud takový kontakt není v rozporu se zájmy dítěte.

Mezi poručníkem a dítětem nevzniká dědické právo a poručník nemá vůči dítěti vyživovací povinnost (CT 148 CK PΦ).

Ústavní výchova

Plnění povinností spojených s výchovou dětí a ochranou jejich práv a zájmů zajišťují organizace ústavní výchovy. Přebývání dětí v ústavních zařízeních je prováděno s cílem zabezpečení dočasného poskytnutí zázemí dětem, o které se jejich rodiče, osvojitelé nebo poručníci z vážných důvodů nemohou starat.

Výchovná zařízení mají právo realizovat dočasná předání dětí do péče občanů Ruské federace. Tato předání jsou prováděna za účelem zabezpečení výchovy a harmonického rozvoje dítěte. Děti jsou do rodin předávány například na prázdniny, víkendy nebo svátky, nejdéle však na tři měsíce (za souhlasu orgánu sociální péče a opatrovnictví může být tato doba prodloužena až na šest měsíců) (CT 155 CK PΦ).

Statistika náhradní rodinné péče

Statistické výkazy, vydávané Federální službou státní statistiky, poskytují následující informace spojené s náhradní rodinnou péčí v RF.

Tabulka č. 9: Počet dětí, nacházejících se v evidenci dětí bez péče rodičů na začátku roku 2016; rozdělení podle věku dětí

	Celkem	od 0 do 3 let	od 3 do 5 let	od 5 do 10 let	starší 10 let
Počet dětí	71156	3716	2650	9977	54813
z toho dětí s postižením	20950	889	1239	4563	14259

(Статистика [online])

Tabulka č. 10: Počet osvojených dětí občany RF v r. 2015

počet osvojených dětí	z toho dětí s postižením
5903	1903

(Статистика [online])

Tabulka č. 11: Souhrnné údaje o náhradní rodinné péči v jednotlivých letech

Počet dětí	2013	2014	2015
v náhradní rodinné péči	396 849	407 486	409 897
v pěstounské péči	116 091	134 290	148 466
v péči osvojitelů	123 823	124 127	115 581
v ústavních zařízeních	88 735	72 151	60 162
opuštěných matkami (rodiči)	–	4 983	4 396
vrácených rodičům	–	14 561	10 023

(Статистика [online])

Tabulka č. 12: Počet dětí, předaných do rodin ruských občanů a počet osvojených dětí v jednotlivých letech

Rok	Počet dětí předaných do rodin ruských občanů	Počet osvojených dětí
2009	86 800	8 938
2012	58 800	6 565
2015	59 355	5 903

(Статистика [online])

Z údajů vyplývá nejvíce dětí, o které nepečují rodiče, je starších 10 let. Počet dětí, umístěných v náhradní rodinné péči rok od roku mírně stoupá, stejně tak jako počet dětí v pěstounské péči. Počet osvojených dětí však za poslední roky spíše klesá.

2.2 PODMÍNKY PRO OSVOJENÍ DÍTĚTE

Osvojené mohou být neplnoleté děti a to pouze za předpokladu, je-li jim poskytován plnohodnotný fyzický, psychický, duševní a mravní vývoj.

K osvojení sourozenců různými osobami nedochází, s výjimkou případů, kdy je i takové osvojení v zájmu dítěte.

Osvojení je prováděno prostřednictvím soudu na žádost osob (osoby), které mají zájem o osvojení dítěte. Řešení ve věci osvojení dítěte zajišťuje soud procesem zvláštního řízení podle pravidel stanovených občanským zákoníkem, za povinné účasti osvojitele, orgánu sociální péče a opatrovnictví a státního zástupce.

K osvojení dítěte je nutný posudek orgánu sociální péče a opatrovnictví o opodstatnění osvojení a souladu osvojení se zájmy dítěte, jež uvádí podrobný popis skutečností, jako je kontakt osvojitele s osvojovaným dítětem. Postup předání dítěte k osvojení, stejně jako dohled nad životem a výchovou dítěte v rodině osvojitele na území Ruské Federace, je řízen legislativou Ruské Federace.

Práva a povinnosti osvojitele a osvojence vznikají ode dne, kdy rozhodnutí soudu o osvojení nabylo účinnosti (Батманов 2016, s 57).

Mezi osvojitelem a osvojovaným musí být zpravidla věkový rozdíl minimálně šestnáct let. Minimální věkový rozdíl může být z vážných důvodů soudem zkrácen. Při osvojení dítěte otčímem (macechou) věkový rozdíl nehraje roli (СТ 128 СК РФ).

Kdo se může stát osvojitelem

Osvojitelem se může stát plnoletá osoba bez ohledu na pohlaví s výjimkou: 1) osob, uznaných soudem za nesvéprávné nebo částečně nesvéprávné; 2) manželů, z nichž jeden byl soudem uznán za nesvéprávného nebo částečně nesvéprávného; 3) osob, soudem zbavených rodičovských práv nebo osob, jimž soud omezil rodičovská práva; 4) osob, zbavených povinností poručníka za nevhodné plnění jemu zákonem uložených povinností; 5) bývalých osvojitelů, jestliže bylo osvojení jejich vinou soudem zrušeno; 6) osob, kterým zdravotní stav nedovoluje osvojení dítěte; 7) osob, které v době osvojení nemají příjmy k zabezpečení životního minima osvojovaného dítěte; 8) osob, které nemají trvalé místo bydliště; 9) osob, které mají zápis v trestním rejstříku, byli nebo jsou vystaveny trestnímu stíhání (s výjimkou osob, jejichž trestní stíhání bylo zrušeno) za těžké zločiny a zločiny proti pohlavní nedotknutelnosti a pohlavní svobodě osobnosti,

dále zločiny na životě a zdraví, svobodě, cti a důstojnosti osob, zločiny proti rodině a nepnoletým, proti veřejnému zdraví a veřejné morálce, proti veřejné bezpečnosti a bezpečnosti světa a lidstva, přičemž výjimky jsou řešeny soudem; 10) osob, žijících ve svazku, uzavřeném mezi osobami stejného pohlaví – v manželství nebo registrovaném partnerství, uzavřeném v souladu se zákonem státu, který tento svazek povolil.

Osoby, které spolu nežijí v manželském svazku, si nemohou osvojit stejné dítě.

Při existenci více osob, které si přejí osvojení stejného dítěte, mají většinou přednostní právo příbuzní dítěte, je-li to v zájmu osvojovaného dítěte (СТ 127 СК РФ).

Přestože byl stejnopohlavní styk v Rusku legalizován v roce 1993 a od roku 1999 není homosexualita považována za nemoc, nesetkávají se příslušníci LGBT komunity v Rusku s pochopením a nedostává se jim stejné právní ochrany jako heterosexuálům. Rusko nepovoluje stejnopohlavní manželství ani stejnopohlavní soužití, zakazuje osvojení homosexuálním párům a osvojení ruských dětí stejnopohlavním párům, žijícím v zemích uznávajících homosexuální manželství (Власти РФ запретили усыновление иностранным гей-парам [online]).

Zprostředkované osvojení

Zprostředkovatelská činnosti v oblasti osvojení dítěte, tj. jakákoliv činnost druhých osob s cílem výběru a předání dítěte k osvojení jmenovitě a pro vlastní prospěch potencionálního osvojitele, je zakázána. Taková činnost není činností orgánu sociální péče a opatrovnictví a orgánů výkonné moci při konání povinností ve spojitosti s osiřelými dětmi, ani činnost speciálních orgánů či organizací, zplnomocněných cizími zeměmi k osvojení, prováděnému na území Ruské Federace, jednajícími na základě mezinárodní smlouvy Ruské Federace nebo na základě principu vzájemnosti. Výše uvedené orgány a organizace nemohou svou činnost provádět za komerčními účely.

Účast osob (osoby), žádajících osvojení dítěte, v procesu osvojení, je povinná, avšak osoby neztrácí právo na zastupující osobu v procesu osvojení, jejíž práva a povinnosti stanovuje občanský zákoník. Dále tyto osoby mohou v nezbytných případech v procesu osvojení využít služeb překladatele (СТ 126 СК РФ).

Osvojení se souhlasem rodičů dítěte

K osvojení dítěte je nutný souhlas. Také při osvojení dítěte neplnoletých rodičů (rodičů, kteří nedosáhli věku šestnácti let) je nutný souhlas jejich rodičů, případně jejich poručníka. V případě, že neplnoletí rodiče nemají rodiče ani poručníky, uděluje souhlas příslušný sociální orgán. Souhlas s osvojením dítěte musí být vyjádřen příslušným notářsky ověřeným dokumentem.

Rodiče dítěte mohou dát souhlas k osvojení nejdříve po narození dítěte a mají právo odvolat souhlas s osvojením do vynesení soudního rozsudku o osvojení. Rodiče dále mohou udělit souhlas k osvojení dítěte konkrétní osobou nebo bez uvedení konkrétního osvojitele (Батманов 2016, s. 59).

Osvojení bez souhlasu rodičů dítěte

Souhlas rodičů s osvojením dítěte není vyžadován v případech, kdy rodiče nejsou známí nebo byli soudem zbaveni svéprávnosti nebo rodičovských práv. Dále pokud rodiče nežijí s dítětem po dobu delší šesti měsíců a vyhýbají se jeho výchově a zabezpečení.

K osvojení dětí, nacházejících se ve výchovných, lékařských, sociálních a podobných zařízeních, je zapotřebí souhlas vedoucího těchto zařízení s osvojením, pokud v zájmu dítěte soud nerozhodne jinak.

Při osvojení dítěte jedním z manželů je nutný souhlas druhého manžela s osvojením, jestliže je dítě osvojováno jen jedním z nich. Souhlas není nutný v případě, že manželé přerušili rodinné vztahy, nežijí ve společné domácnosti více než rok nebo je místo bydliště manžele osvojitele neznámé (Трунов 2010, s. 485-6).

Souhlas dítěte s osvojením

Souhlas dítěte s osvojením je nutný v případě, že dítě dosáhlo věku deseti let. Souhlas může být shledán nepotřebným, pokud dítě žilo do podání žádosti o osvojení v rodině osvojitele a přijímá ho za svého rodiče (СТ 132 СК РФ).

2.3 FÁZE OSVOJENÍ

Speciální příprava žadatelů

Pro žadatele o osvojení je v Ruské federaci povinná profesní příprava na osvojení, jejímž cílem je vyjasnění a tvorba výchovné způsobilosti a rodičovských návyků s důrazem na ochranu práv a zdraví dítěte, vytvoření bezpečného prostředí a úspěšné socializace, vzdělání a rozvoje dítěte.

Příprava žadatelům poskytuje pomoc s objasněním reálných problémů, se kterými se mohou setkat v procesu výchovy přijímaného dítěte, práv a povinností vzhledem k dítěti a forem profesionální pomoci a podpory.

Tato příprava je realizována orgánem sociální péče a opatrovnictví nebo jinými pověřenými organizacemi a musí být dostupná pro všechny žadatele o osvojení. Ti si mohou svobodně vybrat organizaci, ve které přípravu absolvují, nezávisle na místě bydliště. Nabízeny jsou také jak prezenční, tak dálkové formy kurzu. Přípravu je možné po dohodě absolvovat individuálně nebo ve skupině, přičemž počet lidí ve skupině by neměl přesáhnout 25 lidí. Čekací doba na přijetí do kurzu by neměla být delší než dva měsíce. Doporučená délka přípravy je maximálně tři měsíce, záleží však na podmínkách organizací, pořádajících tyto kurzy, a na formě kurzu (О подготовке лиц, желающих принять на воспитание в свою семью ребенка, оставшегося без попечения родителей [online]).

Podání žádosti o zprostředkování osvojení

Žadatelé o osvojení jsou povinni poskytnout orgánu sociální péče a opatrovnictví následující dokumenty:

- 1) krátký životopis
- 2) zpráva z pracoviště, s uvedením pracovní pozice a výše průměrné mzdy za posledních 12 měsíců, nebo jiný dokument, potvrzující příjem žadatele, nebo zpráva z pracoviště manžela žadatele, s uvedením těchto formalit
- 3) kopie výpisu z účtu a výpis z domovní knihy z místa bydliště nebo dokument, potvrzující právo na vlastnictví bytu či domu
- 4) výpis z trestního rejstříku

- 5) lékařská zpráva
- 6) kopie oddacího listu (je-li žadatel v manželském svazku)
- 7) kopie osvědčení o absolvování přípravy na osvojení dítěte
- 8) kopie důchodového osvědčení

Orgán sociální péče a opatrovnictví poskytuje žadatelům o osvojení poučení v souvislosti s otázkami, týkajícími se procesu osvojení a přípravy potřebných dokumentů, a také pomáhá v přípravě těchto dokumentů (Как усыновить ребенка [online]).

Posuzování žadatelů

Pro posouzení možnosti stát se osvojitelem provádí orgán sociální péče a opatrovnictví v době 7 dní po obdržení dokumentů zkoumání životních podmínek žadatelů, které dále zahrnuje také objasnění motivů žadatele, jeho způsobilost k výchově dítěte a vztahy mezi členy rodiny žadatele. Výsledky zkoumání jsou vyhotoveny v době do 3 dnů po provedeném zkoumání a následně jsou odeslány žadateli.

Orgán sociální péče a opatrovnictví rozhodne o způsobilosti žadatele k osvojení v době do 10 dnů od obdržení dokumentů, přičemž toto rozhodnutí má platnost 2 roky (Как усыновить ребенка [online]).

2.4 NÁSLEDKY OSVOJENÍ

Příjmení a jméno osvojeného dítěte

Osvojenému dítěti zůstává jeho jméno, jméno po otci a příjmení. Na žádost osvojitele může být dítěti prisvojeno příjmení osvojitele a také změněno jméno a jméno po otci. Jestliže mají manželé-osvojitelé různá příjmení, je po rozhodnutí manželů-osvojitelů osvojenému dítěti přiděleno jedno z nich.

Při osvojení dítěte staršího deseti let může být změna jména, jména po otci a příjmení provedena pouze se souhlasem dítěte, pokud není souhlas shledán nepotřebným v případě, že se dítě nacházelo v osvojitelské rodině před podáním žádosti o osvojení.

O změně jména, jména po otci a příjmení osvojovaného dítěte rozhoduje soud (Трунов 2010, s. 486).

Právní následky osvojení

Osvojenci a jeho potomkům ve vztahu k osvojiteli a jeho příbuzným stejně jako osvojiteli a jeho příbuzným ve vztahu k osvojenci vznikají nemajetková a majetková práva.

Osvojenec ztrácí osobní nemajetková a majetková práva a je osvobozen od povinností ve vztahu ke svým rodičům. Při osvojení dítěte jednou osobou mohou být osobní nemajetková a majetková práva a povinnosti zachovány na žádost matky, je-li osvojitelem muž, nebo na žádost otce, je-li osvojitelem žena.

Jestliže jeden z rodičů osvojenec zemřel, mohou být na žádost rodičů zemřelého rodiče (prarodičů dítěte) osobní nemajetková a majetková práva a povinnosti ve vztahu k příbuzným zemřelého rodiče zachovány, je-li to v zájmu dítěte.

Osvojenci, který má k momentu rozhodnutí o osvojení právo na důchod nebo peněžní pomoc v souvislosti se smrtí rodičů, toto právo zůstává zachováno i při jeho osvojení. (Батманов 2016, s. 62)

Anonymita osvojení

Anonymita osvojení dítěte je ošetřena zákonem. Soudci, kteří vynesli rozhodnutí o osvojení dítěte, nebo úřední osoby uskutečňující státní registraci osvojení, a také další osoby obeznámené s osvojením jsou zavázány udržovat osvojení v anonymitě. Pokud tyto osoby poruší anonymitu osvojení proti vůli osvojitele, stanou se v souladu se zákonem za tento čin odpovědnými.

K zabezpečení anonymity osvojení může osvojitel požádat o změnu data narození dítěte, avšak ne o více než tři měsíce, a dále o změnu místa narození dítěte. Změna data narození osvojovaného dítěte se připouští pouze u dětí mladších jednoho roku. Za okolností, uznaných soudem jako vážné, může být změna data narození povolena i u dětí starších jednoho roku (Трунов 2010, 487-8).

Zrušitelnost osvojení

Zrušení osvojení dítěte je prováděno soudem a je posuzováno za účasti sociálního orgánu a státního zástupce. Osvojení končí v den, kdy vstoupí v platnost rozhodnutí o zrušení osvojení dítěte.

Ke zrušení osvojení může dojít v případě, pokud se osvojitel vyhýbá svým rodičovským povinnostem, zneužívá rodičovská práva, špatně zachází s osvojeným dítětem, nebo je závislý na alkoholu či narkotikách. Soud také může zrušit osvojení, je-li to v zájmu dítěte.

Právo požadovat zrušení osvojení dítěte mají jeho rodiče, osvojitelé dítěte, osvojenec, který dosáhl věku čtrnácti let, orgán sociální péče a opatrovnictví nebo státní zástupce.

Při zrušení osvojení dítěte soudem zanikají vzájemná práva a povinnosti osvojenec a osvojitele (příbuzných osvojitele) a obnovují se vzájemná práva a povinnosti dítěte a jeho rodičů (jeho příbuzných), je-li to v zájmu dítěte. Dítě je po zrušení osvojení soudem předáno rodičům. Pokud dítě rodiče nemá, nebo není-li předání do péče rodičů v zájmu dítěte, je dítě předáno do péče orgánu sociální péče a opatrovnictví.

Soud také rozhoduje o tom, zůstane-li dítěti nové jméno, jméno po otci a příjmení. Změna jména, jména po otci a příjmení je u dítěte staršího deseti let možná jen s jeho souhlasem. Soud může také v souladu s právy dítěte zavázat bývalého osvojitele k vyplácení prostředků na podporu dítěte.

Zrušení osvojení není povoleno, jestliže osvojenec k momentu podání žádosti o zrušení osvojení dosáhl plnoletosti, s výjimkou případů, kdy se zrušením vzájemně souhlasí osvojitel i osvojenec a také rodiče osvojeného dítěte, jestliže jsou naživu a nepozbyli rodičovská práva nebo nebyli soudem označeni za nesvéprávné (Трыхов 2010, s. 488-9).

2.5 MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ

Podmínky mezinárodního osvojení

Osvojení dětí – občanů Ruské federace do rodin cizinců, nežijících na území Ruské federace, je možné pouze tehdy, nepodaří-li se tyto děti předat do péče občanů Ruské federace, případně do péče jejich příbuzných, nezávisle na jejich občanství.

Děti mohou být předány k osvojení občanům Ruské federace, soustavně žijícím mimo území Ruské federace, a občanům jiné národnosti, po uplynutí lhůty dvanácti měsíců od zařazení dětí do evidence o osvojení, jestliže se jim v této době nepodaří najít vhodného osvojitele na území Ruské federace.

Osvojení není dovoleno: 1) občanům Spojených států amerických; 2) osobám stejného pohlaví, žijícím v manželství nebo v registrovaném partnerství; 3) osobám, žijícím v zemích, které povolují homosexuální manželství.

Osvojení je prováděno v souladu s legislativou toho státu, jehož občanem je žadatel o osvojení dítěte, žijícího na území RF. Současně musí být dodrženy odpovídající podmínky Rodinného kodexu RF s přihlédnutím na mezinárodní smlouvy RF o spolupráci v oblasti osvojení dětí.

Osvojení je realizováno pouze v zájmu dítěte, přičemž musí být brán v potaz původ dítěte, jeho náboženská a kulturní příslušnost, rodný jazyk, možnost zajištění odpovídající výchovy a vzdělání, a také možnost zabezpečit dítěti plnohodnotný fyzický, psychický, duševní a mravní vývoj.

Legislativa RF nijak neomezuje osvojení dětí ve spojitosti s jejich zdravotním stavem.

K osvojení sourozenců různými osobami nedochází s výjimkou případů, kdy je i takové osvojení v zájmu dítěte.

Občané cizího státu, žijící v manželství s občanem RF, si mohou osvojit dítě za stejných podmínek jako občané RF, jestliže mezinárodní smlouva RF nestanovuje jiné podmínky (Международное усыновление [online]).

Požadavky na osvojitele

Osvojitelem se může stát plnoletá osoba bez ohledu na pohlaví. Dítě může být osvojeno jak manželi, tak jednou osobou, nehledě na to, žije-li tato osoba v manželství. Osoby, které spolu nežijí v manželském svazku, si však nemohou osvojit stejné dítě. I další podmínky jsou stejné jako podmínky pro osvojitele, jež je občanem RF (viz výše).

Cizí občané, žádající o osvojení dítěte, mohou doložit dokumenty o přípravě k osvojení, provedené na území státu, ve kterém mají trvalý pobyt, avšak ne v menším rozsahu, než stanovuje Ministerstvo školství RF. Pokud tyto osoby neprošli programem přípravy k osvojení ve svém státě, mohou tuto přípravu absolvovat na území RF. Přípravou nemusí projít: otčím (macecha) dítěte; blízcí příbuzní dítěte; osoby, které jsou nebo byli osvojiteli dítěte, pokud osvojení nebylo zrušeno; osoby, které jsou nebo byli poručníky dítěte a nebyli zbaveni uložených povinností (Международное усыновление [online]).

Postup pro zjištění informací o dítěti

Žádosti potencionálních osvojitelů o informace o možném osvojitelném dítěti k organizacím pro osiřelé děti nebo děti bez péče rodičů (dětské domovy apod.) nejsou dovoleny.

Osoby se pro zjištění všech informací o potencionálně osvojitelném dítěti mohou obrátit k:

- a) regionálnímu orgánu poručnictví a opatrovnictví
- b) zastupitelskému orgánu nebo organizaci, které mají na starost osvojení dětí na území RF nebo nevládní organizaci, která má oprávnění k realizaci činnosti osvojení na území RF

Žadatel o osvojení musí regionálnímu orgánu poručnictví a opatrovnictví předložit následující dokumenty:

- a) žádost o osvojení s prosbou o seznámení s evidencí dětí, které by mohly odpovídat jeho žádosti
- b) vyplněný občanský formulář
- c) čestné prohlášení o zaevidování na příslušném konzulární oddělení RF
- d) čestné prohlášení o souhlasu s dohledem nad životními podmínkami a výchovou osvojeného dítěte
- e) kopii dokladu, ověřující totožnost osvojitele
- f) rozhodnutí kompetentního státního orgánu v zemi osvojitele o jeho životních upomínkách a možnosti stát se osvojitelem; k rozhodnutí musí být přiloženy fotomateriály o jeho rodině
- g) čestné prohlášení kompetentního státního orgánu v zemi osvojitele o provádění šetření životních podmínek a výchovy osvojeného dítěte
- h) doklad kompetentního orgánu v zemi osvojitele o tom, že osvojitel nežije ve svazku, uzavřeném mezi osobami stejného pohlaví
- i) kopii licence zahraniční organizace, potvrzující pravomoc k přípravě výše uvedených dokumentů
- j) kopii osvědčení o absolvování profesní přípravy na osvojení
- k) doklad, potvrzující právo zahraniční organizace, vydávající osvědčení o absolvování profesní přípravy na osvojení, provádět tuto přípravu a vydávat osvědčení o absolvování přípravy

Zahraniční občané, žádající o osvojení dítěte, které je s nimi v příbuzenském vztahu, musí kromě těchto dokumentů doložit také dokumenty, které svědčí o příbuzenském vztahu s dítětem.

Všechny dokumenty musí být zlegalizovány a přeloženy do ruského jazyka, přičemž překlad musí být ověřen příslušným orgánem zastupujícím RF ve státě, kde žadatel o osvojení žije, nebo notářsky ověřen na území RF (Международное усыновление [online]).

Zprostředkování osvojení

Zprostředkovatelská činnosti v oblasti osvojení dítěte, tj. jakákoliv činnost druhých osob s cílem výběru a předání dítěte k osvojení jmenovitě a pro vlastní prospěch potencionálního osvojitele, je zakázána (viz výše). Žadatelé o osvojení však mají právo na zastupující osobu v procesu osvojení, kterou může být organizace, jednající v procesu osvojení dětí. Takové organizace mají právo:

- a) poskytovat příslušné dokumenty regionálnímu orgánu poručnictví a opatrovnictví a soudu
- b) získávat na základě žádosti žadatele o osvojení informace o dítěti
- c) zprostředkovávat pozvání a poskytovat žadatelům pomoc s vízem
- d) organizovat přijímání a ubytování žadatelů a poskytovat jim nezbytnou pomoc v procesu osvojení
- e) účastnit se soudních zasedání při řešení záležitosti osvojení, obdržet rozhodnutí soudu o osvojení, a také poskytovat žadatelům asistenci při vyhotovení cestovního pasu nutného pro výjezd dítěte mimo území RF

Žadatelé o osvojení jsou povinni seznámit se s dítětem, navázat s ním kontakt a seznámit se s příslušnými dokumenty osvojovaného dítěte. Dále v písemné formě potvrdit, že jsou náležitě seznámeni se zdravotním stavem dítěte (Международное усыновление [online]).

Postup při rozhodování o osvojení

Rozhodování o osvojení dítěte občanem cizího státu je zajišťováno soudem. V žádosti o osvojení musí být uvedeny:

- a) příjmení, jméno, jméno po otci a místo bydliště žadatele o osvojení
- b) příjmení, jméno, jméno po otci, datum narození, místo bydliště osvojovaného dítěte, informace o jeho rodičích a případné existenci sourozenců dítěte
- c) okolnosti, vedoucí žadatele k osvojení dítěte a dokumenty potvrzující tyto okolnosti
- d) žádost o změnu příjmení, jména, jména po otci a místa a data narození (pokud je dítě mladší jednoho roku) osvojovaného dítěte a žádost o zapsání osvojitele záznamu o narození dítěte

Žádost musí obsahovat následující přílohy:

- a) kopii rodného listu osvojitele, pokud se osvojitel nenachází v manželském svazku
- b) kopii oddacího listu osvojitele, pokud se osvojitel nachází v manželském svazku
- c) při osvojení dítěte jedním z manželů souhlas druhého manžela nebo dokument potvrzující, že manželé přerušili rodinné vztahy a nežijí společně více než rok
- d) lékařskou zprávu o zdravotním stavu osvojitele
- e) potvrzení ze zaměstnání o vykonávané funkci a mzdě osvojitele, případně kopii prohlášení o příjmech nebo jiný doklad o příjmech
- f) doklad potvrzující oprávnění k užívání obytných prostor nebo oprávnění k vlastnictví obytných prostor
- g) doklad o evidenci žadatele v procesu osvojení
- h) doklad o absolvování přípravy k osvojení dítěte
- i) rozhodnutí kompetentního orgánu státu, ve kterém osvojitel žije, o jeho životních podmínkách a způsobilosti k osvojení
- j) rozhodnutí kompetentního orgánu státu, ve kterém osvojitel žije, o možnosti přijetí dítěte do tohoto státu a poskytnutí trvalého místa bydliště

Všechny dokumenty musí být soudu poskytnuty ve dvou kopiích a musí být zlegalizovány a přeloženy do ruského jazyka, přičemž překlad musí být notářsky ověřen.

Rozhodnutí soudu o osvojení vstupuje v platnost po uplynutí odvolací doby, která činí deset dní. Práva a povinnosti osvojitele a osvojence vznikají ode dne, kdy rozhodnutí o osvojení vstupuje v platnost (Международное усыновление [online]).

Evidence osvojeného dítěte

Osvojitel je povinen ve lhůtě do tří měsíců od příjezdu osvojence do země osvojitele nechat dítě zaevidovat na konzulárním oddělení RF, nacházejícím se v zemi osvojitele, za předložení následujících dokumentů:

- a) žádost o evidenci dítěte, s příložením dvou fotografií dítěte
- b) potvrzení o osvojení
- c) doklady potvrzující totožnost osvojitele a dítěte

Osvojitel může taktéž vyřešit zaevidování dítěte ještě na území RF a to prostřednictvím Konzulárního oddělení Ministerstva zahraničních věcí RF.

Kontrolu evidence dítěte provádí kompetentní orgán RF nebo daného státu, který je povinen o evidenci dítěte informovat výkonný orgán RF nejpozději 1 měsíc po jejím uskutečnění (Международное усыновление [online]).

Hlášení o životních podmínkách a výchově osvojenice

Kompetentní orgán nebo organizace země, ve které se osvojené dítě nachází, informují orgány výkonné moci RF o životních podmínkách a výchově dítěte. Hlášení musí obsahovat informace o zdravotním stavu dítěte, jeho vzdělávání, emocionálním a behaviorálním vývoji, návycích a vztazích v rodině. K hlášení jsou přikládány také fotografie rodiny a dítěte.

První šetření životních podmínek a výchovy dítěte je prováděno nejdříve 2 měsíce a nejpozději 4 měsíce od rozhodnutí o osvojení. Druhé šetření nejdříve 5 měsíců a nejpozději 7 měsíců po rozhodnutí, další po uplynutí 11 (až 13), 23 (až 25) a 35 (až 37) měsíců. Po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení dítěte až do jeho plnoletosti je šetření prováděno každých 23 (až 25) měsíců od posledního šetření (Международное усыновление [online]).

Umístění dětí do rodin zahraničních osvojitelů

V roce 2015 bylo v RF evidováno celkem 71156 dětí, o které neměl kdo pečovat. Do některé z forem náhradní rodinné péče bylo předáno téměř 60 tisíc dětí, z nichž téměř 6 tisíc bylo osvojeno občany RF, 746 dětí a 77 dětí s postižením bylo osvojeno zahraničními osvojiteli (Статистика [online]).

Tabulka č. 13: Počet dětí umístěných do rodin zahraničních osvojitelů v r. 2015

Stát	Počet dětí	Počet dětí s postižením
Itálie	446	40
Španělsko	131	20
Francie	45	6
Německo	38	2
Velká Británie	1	0
Belgie	4	3
Izrael	34	3
Malta	13	2
Kypr	1	0
Slovinsko	3	0
Švýcarsko	9	0
Argentina	19	0
Lotyšsko	1	1
Ekvádor	1	0
Celkem	746	77

(Статистика [online])

Tabulka č. 14: Počet dětí umístěných do rodin zahraničních osvojitelů v jednotlivých letech

Rok	Počet dětí
2011	3400
2012	2604
2013	1488
2014	1038
2015	823

(Статистика [online])

Ve srovnání s předchozími lety je zřejmé, že počet dětí, umístěvaných do zahraničních rodin klesá. Co se však nemění, jsou státy, do kterých je každoročně umístěn největší počet dětí. Nejvíce dětí je předáváno do Itálie, Španělska, Francie a Německa.

„Zákon Dimy Jakovleva“

Dvouletý Dima Jakovlev byl jedním z desetitisíců ruských dětí, osvojených občany Spojených států amerických. V roce 2008, po třech měsících od osvojení, zemřel v důsledku toho, že ho jeho nový otec nechal několik hodin zavřeného v autě v nesnesitelném teplu. Otec byl zatčen, obviněn za neúmyslné zabití, avšak posléze osvobozen, což v Rusku vzbudilo velkou vlnu rozhořčení. Po smrti Dimy Jakovleva následovalo vyšetřování, které ukázalo, že Jakovlev nebyl jediným osvojeným dítětem z Ruské Federace zemřelým v péči osvojitele z USA (Libor Dvořák: Ruský zákon Dimy Jakovleva [online]).

Dalším impulsem pro vyhrocení rusko-amerických vztahů byla kauza Magnitskij. Sergej Magnitskij byl ruským právníkem, který pracoval jako auditor britského investičního fondu Hermitage Capital. Poté, co Magnitskij odhalil rozsáhlou korupci na nejvyšších postech ruské státní správy, byl sám obviněn z daňových úniků a uvězněn. Ve vazbě také rok na to zemřel. Podle oficiálního vyjádření Magnitskij zemřel na srdeční selhání a toxický šok. Jak se však ukázalo, Magnitskij byl ve vazbě několikrát zbit, z čehož plyne podezření, že byl vězeňskými dozorcí ubit k smrti za účelem ho umlčet. Případ vyvolal vlnu nevole především v USA, kde stal symbolem boje proti korupci v Rusku. USA následně vydaly Magnitského zákon, který umožňuje zadržení víz a zmrazení finančních aktiv ruských úředníků, kteří podle USA porušují lidská práva. (Q&A: The Magnitsky affair [online]).

V reakci na Magnitského zákon byl v prosinci 2012 odsouhlasen vládou a podepsán prezidentem Putinem zákon „O opatřeních vůči osobám, podílejícím se na porušování základních lidských práv a svobod, práv a svobod občanů Ruské federace“, známý také pod názvem Zákon Dimy Jakovleva. Čtvrtý článek tohoto zákona zakazuje předání dětí-občanů RF k osvojení občanům Spojených států amerických, a také činnosti orgánů a organizací, jednajících s cílem výběru a předání dětí-občanů RF k osvojení občanům USA. V souvislosti s tímto zákon také ruší platnost Dohody mezi Ruskou federací a Spojenými státy americkými o spolupráci v oblasti osvojení dětí, podepsané ve Washingtonu 13. července 2011.

Následující tabulka ukazuje počet dětí, osvojených občany USA v jednotlivých letech před přijetím zákona.

Tabulka č. 15: Počet dětí umístěných do rodin v USA v jednotlivých letech

Rok	Počet dětí	Počet dětí s postižením
2010	1016	44
2011	956	89
2012	646	71

(Статистика [online])

3 KOMPARACE SYSTÉMŮ OSVOJENÍ V ČR A RF

Základní podmínky pro osvojení dítěte se v obou zemích příliš neliší. Osvojitelé se mohou stát zletilé, svéprávné osoby, které dítěti zaručí plnohodnotný vývoj ve všech směrech. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být věkový rozdíl minimálně šestnáct let. Při osvojování sourozenců je snahou v obou státech najít pro děti stejného osvojitele. Rozhodnutí o osvojení je v řešení soudu, přičemž celý proces před osvojením je pod dohledem orgánu sociální péče. Jediným zásadním rozdílem je, že česká legislativa umožňuje osvojení zletilé osoby, kdežto v ruském rodinném kodexu je jasně uvedeno, že osvojeny mohou být pouze nezletilé děti. Osvojitelé se mohou stát manželé i jednotlivci, avšak dítě nemůže být osvojeno společně nesezdaným párem ani společně osobami stejného pohlaví, žijícími v registrovaném partnerství.

V České republice je osvojení rozděleno na přímé a nepřímé. Přímé označuje osvojení bez zprostředkovatele a nepřímé značí osvojení zprostředkované, zpravidla orgánem sociální péče, které je také preferováno. V Rusku není osvojení takto rozděleno, avšak funguje na podobném principu.

Souhlas rodiče dítěte s osvojením je v obou zemích vyžadován. Pokud rodič nenabyl svéprávnosti (a je mladší šestnácti let), souhlas za něj uděluje jeho opatrovník. Rodiče mohou udělit souhlas k osvojení nejdříve po narození dítěte, v ČR konkrétně šest týdnů po narození, kde navíc souhlas ztrácí platnost, pokud dítě nebylo osvojeno do šesti let od udělení souhlasu. Dále v ČR mohou rodiče souhlas odvolat do tří měsíců od udělení, případně i po uplynutí této doby, pokud dítě do té doby ještě nebylo předáno do péče osvojitele před osvojením nebo pokud soud rozhodne o navrácení dítěte rodičům. V Rusku mohou rodiče souhlas odvolat do vynesení soudního rozsudku o osvojení.

Souhlas rodiče dítěte s osvojením není nutný, zpravidla pokud byl rodič zbaven svéprávnosti nebo neprojevuje o dítě zájem. V ČR je zjevný nezáměr popsán jako doba delší tří měsíců od naposledy projeveného zájmu. V RF není souhlas nutný, pokud rodič nežije s dítětem déle než šest měsíců a vyhýbá se jeho výchově a zabezpečení.

Souhlas s osvojením je od osvojovaného dítěte vyžadován v ČR od dítěte staršího dvanácti let a v RF od dítěte staršího deseti let.

Fáze osvojení se v ČR a RF mírně liší. V ČR je totiž k osvojení nutná tzv. předadopční péče, kdy se budoucí osvojitel o dítě na vlastní náklady stará minimálně šest měsíců. V RF je naopak vyžadována speciální příprava budoucích osvojitelů na osvojení, která trvá přibližně tři měsíce.

Změna jména a příjmení osvojenec probíhá v obou zemích odlišně. V ČR je dítěti po osvojení příjmení automaticky změněno na příjmení osvojitele. Pokud osvojenec se změnou nesouhlasí, může soud rozhodnout o tom, že si dítě své příjmení ponechá, avšak připojí k němu příjmení osvojitele. Dítěti může být změněno i jméno, a to nejdéle do šesti měsíců od rozhodnutí o osvojení, přičemž od dítěte staršího patnácti let je vyžadován souhlas se změnou. V RF může být dítěti jméno, jméno po otci a příjmení změněno na žádost osvojitele, a pokud je dítě starší deseti let, musí ke změně udělit souhlas.

Osvojení je v obou zemích ponecháno v anonymitě, avšak v ČR je osvojitelům uložena povinnost říci dítěti o skutečnosti osvojení, a to maximálně do zahájení školní docházky.

Zásadní rozdíl se nachází ve věci zrušení osvojení. Zatímco v RF může být osvojení soudem zrušeno z důvodů porušování rodičovských práv a povinností nebo špatného zacházení s dítětem, případně na žádost rodičů dítěte nebo dítěte samotného, pokud dosáhlo věku čtrnácti let, v ČR se osvojení stává nezrušitelným po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení.

Co se týče mezinárodního osvojení, jsou podmínky v obou zemích prakticky totožné s podmínkami pro osvojení na území daného státu. Shodný je také důvod pro zařazení dítěte do evidence pro mezinárodní osvojení, čímž je neúspěch v nalezení vhodné osvojitelské rodiny v zemi pobytu dítěte. Osvojitelé s ciziny musí taktéž podávat odpovídající hlášení o stavu dítěte příslušnému orgánu. Jedinou velkou odlišností je, že RF nedovoluje osvojení dítěte občanům Spojených států amerických a občanům států, ve kterých je povoleno homosexuální manželství.

Podle dat, shromážděných Českým statistickým úřadem a Federální službou státní statistiky, bylo v roce 2015 v ČR evidováno 1 623 700 dětí a v RF 24 392 000 dětí ve věku od 0 do 14 let. V ČR se v témže roce nacházelo 18 151 dětí v náhradní rodinné péči, což je přibližně 1,1% všech dětí. Osvojeno bylo 302 dětí, což je asi 1,66% ze všech dětí v náhradní rodinné péči. V RF bylo v náhradní rodinné péči 409 897 dětí, což je z celkového počtu dětí zhruba 1,7%, a osvojeno 5 903, tedy 1,44% ze všech dětí v náhradní rodinné péči. Z této analýzy vyplývá, že v RF je procentuálně v náhradní rodinné péči umístěno o 0,6% více dětí. Jedná se tedy jen o nepatrný rozdíl ve srovnání s ČR. Také procentuální rozdíl mezi počtem osvojených dětí v jednotlivých zemích je prakticky zanedbatelný.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo popsání problematiky osvojení v České republice a v Ruské federaci, komparace těchto systémů a vypracování překladového glosáře, který se nachází v příloze.

Práce je rozdělena do dvou celků, a to osvojení v ČR a osvojení v RF. Tyto celky jsou rozsahem i obsahem prakticky totožné. Následuje komparace systémů osvojení v obou zemích.

Po krátkém pohledu do historie osvojení jsou objasněny základní informace o formách náhradní rodinné péče v obou zemích. Následuje několik statistických údajů a analýza těchto údajů, ze kterých je možné zjistit počty dětí v některé z forem náhradní rodinné péče a počty osvojených dětí ve sledovaných letech. Z těchto údajů vyplývá, že dětí, umístěných do náhradní rodinné péče, v obou zemích každým rokem přibývá. Počet osvojených dětí však klesá.

Zásadní kapitolou je bezesporu kapitola podmínky pro osvojení dítěte, kde je popsáno kdo si může a nemůže osvojit dítě a vysvětleno, jak právně funguje celý proces osvojení, včetně souhlasu s osvojením jak rodičů, tak samotného osvojovaného dítěte.

Následuje kapitola fáze osvojení, kde je popsán celý proces osvojení, od podání žádosti až po předadopčnou péči v ČR a speciální přípravu na osvojení v RF.

Další kapitola nese název následky osvojení a týká se především změny jména a příjmení osvojeného dítěte, anonymity osvojení a zrušitelnosti osvojení.

Velkou část obou celků zaujímá kapitola mezinárodní osvojení, kde jsou opět popsány všechny podmínky a náležitosti, potřebné k osvojení dítěte občany cizích států. Kapitola taktéž obsahuje několik statistických údajů, které ukazují kolik dětí je do kterých zemí nejvíce osvojováno. Z těchto informací lze vyčíst, že počet dětí z ČR, umístěných do předadopčnou péče zahraničních osvojitelů stoupá. Nejvíce žadatelů pochází z Německa, Švédska, Rakouska či Itálie. V RF jsou děti nejvíce osvojovány do zemí, jako je Itálie, Španělsko, Francie a Velká Británie, avšak počet dětí, osvojených do zahraničí klesá.

Následně jsou v komparaci systému osvojení vyjasněny hlavní rozdíly v obou zemích. Zásadní rozdíl se nachází ve věci zrušení osvojení, ke kterému může v RF dojít z vážných důvodů prakticky kdykoliv, kdežto v ČR se osvojení stává nezrušitelným po uplynutí tří let od osvojení. Dalším rozdílem je, že RF nedovoluje osvojení občanům USA a také žadatelům ze zemí, ve kterých je povoleno homosexuální manželství. Na

procentuálním srovnání celkového počtu dětí v ČR a v RF a počtu dětí, nacházejících se v náhradní rodinné péči, se zde ukazuje, že rozdíl není v tomto směru mezi zeměmi nijak markantní.

Na závěr je k práci přiloženo pětistránkové resumé v ruském jazyce a v příloze překladový glosář, tematicky odpovídající obsahu práce. Glosář mapuje celou problematiku osvojení, obsahuje lexiku z oblasti rodiny, rodinných vztahů a výchovy dítěte, názvy forem náhradní rodinné péče, institucí a orgánů, a další lexiku z oblasti rodinné politiky.

РЕЗЮМЕ

Настоящая работа посвящена теме усыновления в Чешской Республике и в Российской Федерации. Целью работы является описание проблематики усыновления и сравнение систем усыновления в обеих странах.

Работа разделена на две основные части, а именно «Усыновление в ЧР» и «Усыновление в РФ». Сначала в каждой из частей дается краткое описание истории усыновления, характеризуются формы воспитания детей, оставшихся без попечения родителей. Далее следует описание условий для усыновления ребенка, процесса и последствий усыновления и международного усыновления и сравнение различий в системах обеих стран.

Право усыновить ребенка в Чешской Республике имеют только совершеннолетние лица, которые всеми своими чертами характера соответствуют требованиям быть хорошим родителем. У кандидатов в усыновители рассматривается состояние здоровья, финансовые доходы, а также стабильность их брака или связи. Между усыновителем и усыновляемым ребенком должна быть разница в возрасте как минимум шестнадцать лет. Усыновление не допускается, в случае если кандидат в усыновители и ребенок являются кровными родственниками в прямой линии. Усыновителями могут стать супруги или один из них. Усыновление не допускается парам, которые живут в внебрачном союзе или зарегистрированным партнерам, но усыновителем может стать один из них.

Как правило, усыновление допускается только с согласием родителей ребенка. Согласие необходимо также в случае, если родитель еще несовершеннолетний. Согласие с усыновлением может дать мать ребенка только спустя шесть месяцев после рождения ребенка и отец сразу после рождения ребенка. Согласие недействительно в случае, если ребенок не найдет подходящих усыновителей до шести лет с момента согласия с усыновлением, и родители могут отменить согласие до трех месяцев.

Согласие родителей не нужно в случае, если они были лишены дееспособности, или не известно, где они находятся. В таких случаях согласие дает опекун или попечитель ребенка. Согласие также не нужно, если родитель не заботится о ребенке более трех месяцев.

Согласие ребенка с усыновлением нужно, если ребенку более двенадцати лет.

Законодательство Чешской Республики допускает также усыновление совершеннолетнего, в случае если о нем усыновитель заботился еще перед наступлением совершеннолетия.

Кандидаты в усыновители должны подать заявление в усыновители в отделении социальной защиты населенного пункта с расширенными полномочиями в месте их жительства. Это отделение потом посылает заявление и все нужные документы в краевое управление или в Прагу Магистрату.

Заявление рассматривает краевое управление, регистрирующее подходящего кандидата в усыновители.

Для усыновления необходимо пройти так называемую предварительную опеку, когда усыновитель заботится о ребенке за свой счет как минимум шесть месяцев перед принятием решения об усыновлении.

Усыновленный ребенок получает фамилию усыновителя. Если ребенок хочет сохранить свою фамилию, возможно присоединить фамилию усыновителя к фамилии ребенка. Усыновитель может изменить также имя ребенка, но только до шести месяцев от усыновления. У детей старше пятнадцати лет необходимо согласие с изменением имени.

Усыновители обязаны сказать ребенку об усыновлении перед тем, как ребенок начнет посещать школу. Однако никакие санкции на случай несоблюдения этой обязанности законодательством не определены.

Усыновление может быть отменено только по серьезным причинам после заявления ребенка, усыновителя или органа социально-правой защиты детей. После отмены сняты все права и обязанности между ребенком и усыновителем. Усыновление нельзя отменить после трех лет от решения об усыновлении.

Международное усыновление в Чешской Республике обеспечивает Учреждение международно-правовой защиты детей в городе Брно. Эта форма усыновления осуществляется в случае, когда не удастся найти подходящего усыновителя в рамках страны ребенку в течение шести месяцев. Детей из Чешской Республики чаще всего усыновляют лица из Дании, Германии, Швеции и Италии.

Международное усыновление допускается только в случае, если все происходит в соответствии с чешским законодательством. Заявление усыновителя должно включать несколько документов, которые предоставляются в Учреждение международно-правовой защиты детей.

Кандидаты в усыновители должны познакомиться с ребенком. Взаимодействие между кандидатом и усыновляемым ребенком длится от 7 до 21 дней. Встреча с ребенком происходит в присутствии переводчика и психолога. Кандидаты могут уехать с ребенком в свою страну после решения суда об усыновлении. После усыновления усыновители должны высылать отчеты о состоянии ребенка.

В Российской Федерации могут усыновляться только несовершеннолетние дети. Усыновление братьев и сестер разными лицами не допускается. Между усыновителем и усыновляемым ребенком должна быть разница в возрасте как минимум шестнадцать лет. Усыновителем может быть совершеннолетнее лицо, за исключением случаев недееспособных или частично недееспособных лиц, лиц, не имеющих постоянного места жительства, лиц, лишенных родительских прав и так далее. Не допускается усыновление лицами, состоящими в союзе, заключенном между лицами одного пола. Ни один из этого союза не имеет право усыновить ребенка. Одного и того же ребенка не могут вместе усыновить лица, не состоящие в браке.

Для усыновления ребенка необходимо согласие родителей. При усыновлении ребенка несовершеннолетних родителей необходимо согласие их родителей, опекунов или попечителей. Согласие с усыновлением могут дать родители только после рождения ребенка и отменить до решения суда о усыновлении.

Согласие родителей ребенка с усыновлением не нужно, если его родители не известны, лишены дееспособности или родительских прав, или если они не живут с ребенком более шести месяцев и не заботятся о нем. При усыновлении ребенка одним из супругов необходимо согласие другого из супругов.

Согласие ребенка с усыновлением необходимо в случае, если ребенок старше десяти лет.

Кандидаты в усыновители в Российской Федерации обязаны пройти специальной подготовкой к усыновлению, которую осуществляет орган опеки и

попечительства. Подготовка помогает будущим усыновителям с выяснением проблем, с которыми они могут встретиться с процессе воспитания ребенка. Целью подготовки является создание и поддержка родительской компетентности и навыков, касающихся охраны прав и здоровья ребенка, создание безопасной среды и хорошей социализации, воспитания и развития ребенка.

Заявление об усыновлении ребенка вместе с необходимыми документами кандидаты в усыновители предоставляют органу опеки и попечительства, который впоследствии оценивает жизненные условия, мотивы, способность воспитывать ребенка и отношения в семье будущих усыновителей.

Ребенок после усыновления далее носит свое имя, отчество и фамилию. При заявлении усыновителя имя, отчество и фамилия ребенка могут быть изменены по решению суда, но у детей старше десяти лет только после их согласия.

У усыновленного ребенка и его потомков возникают в отношении к усыновителю неимущественные и имущественные права и обязанности. Одновременно ребенок теряет все эти права и обязанности в отношении к своим биологическим родителям.

Для сохранения тайны усыновления усыновитель может подать заявление о изменении даты рождения (только у детей младше одного года) и места рождения ребенка.

Усыновление может быть отменено по важным причинам, то есть, если усыновитель не исполняет родительские обязанности, злоупотребляет родительскими правами, плохо относится к ребенку или он наркозависим. Право требовать отмены усыновления имеют родители ребенка, усыновители, ребенок, если он старше четырнадцати лет, орган опеки и попечительства или прокурор. После отмены все взаимные права и обязанности между усыновителем и усыновленным ребенком теряются.

Международное усыновление осуществляется в случае, когда не удается передать ребенка на усыновление в семью жителей Российской Федерации. Основные условия для усыновления иностранцами почти идентичны требованиям к жителям РФ, однако законодательство РФ не допускает усыновление детей в те страны, в которых разрешен брак между лицами одного пола.

Кандидаты в усыновители должны предоставить все необходимые документы, в том числе и документы о подготовке к усыновлению, региональному оператору или посреднической организации, действующий в сфере усыновления.

После усыновления усыновитель обязан посредничеством компетентного органа или организации информировать о жизненных условиях и воспитании усыновленного ребенка.

После дела Сергея Магнитского, когда США обвинили Россию в нарушении прав человека и приняли закон Магнитского, который позволяет отменять визы и блокировать финансовые активы российских чиновников, в РФ был принят закон «О мерах воздействия на лиц, причастных к нарушениям основополагающих прав и свобод человека, прав и свобод граждан Российской Федерации» от 2012 года, известного также под названием «Закон Димы Яковлева», запрещающего усыновление детей-граждан РФ гражданами США.

Основные условия для усыновления ребенка в Чешской Республике и в Российской Федерации принципиально не отличаются. Небольшая разница в том, что чешское законодательство допускает также усыновление совершеннолетних. Также чешские кандидаты в усыновители должны пройти так называемую предварительную опеку, а в РФ специальную подготовку для будущих усыновителей. Однако главная разница состоит в отмене усыновления. В РФ усыновление может быть отменено по важным причинам практически в любое время, в ЧР только до трех лет после решения о усыновлении. Что касается международного усыновления, то РФ не допускает усыновление гражданам тех государств, в которых возможно заключение однополого брака, а также гражданам США. После сравнения данных о общем количестве детей в ЧР и в РФ и детей, находящихся в некоторой из форм воспитания детей, оставшихся без попечения родителей, можно заключить, что разница между странами в данной проблематике не является существенной.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje a prameny

1. BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-87455-01-2
2. BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0.
3. CHROMÁ, Marta. *Právní překlady v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-246-2851-6.
4. KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8637-3.
5. KŘÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-022-7.
6. MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8304-8.
7. NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-861-3156-4.
8. NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5167-2.
9. ODDĚLENÍ MEZINÁRODNÍCH ADOPCÍ ÚŘADU PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *Metodické doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny*. Brno, 2016.
10. SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2.
11. VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014.
12. ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

13. АХМЕТЬЯНОВА, З.А., Е.Ю. КОВАЛЬКОВА а О.Н. НИЗАМИЕВА. *Комментарий к Семейному кодексу Российской Федерации: (постатейный)*. Москва: Проспект, 2011. ISBN 9785392019427.
14. БАТМАНОВ, Игорь. *Семейное право в схемах. Учебное пособие*. Москва: Проспект, 2016. ISBN 978-5-392-07418-1.
15. ВОРОБЬЕВА, Людмила Васильевна. *Усыновление и удочерение*. Москва: Университет СИНЕРГИЯ, 2013. ISBN 978-5-4257-0089-6.
16. ДУБРОВСКАЯ, Инна Анатолиевна. *Права ребенка*. Москва: ГроссМедиа, РОСБУХ, 2008. ISBN 978-5-476-00624-4.
17. ЛЕТОВА, Н.В. *Усыновление в Российской Федерации: правовые проблемы*. Москва: Волтерс Клувер, 2006. ISBN 5-466-00192-9.
18. ТРУНОВ, Игорь. *Энциклопедия будущего адвоката*. 2010. Москва: Болтерс Клувер. ISBN 978-5-466-00158-7.

Internetové zdroje

1. Libor Dvořák: Ruský zákon Dimy Jakovleva. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/libor-dvorak-rusky-zakon-dimy-jakovleva--1154478
2. Mezinárodní osvojení. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>
3. Q&A: The Magnitsky affair. *BBC: News* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-20626960>
4. Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/3869>
5. Výroční zprávy o činnosti Úřadu. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/urad/vyrocnizpravy-o-cinnosti-uradu/>
6. Vývoj obyvatelstva České republiky: Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853359/1300691601.pdf/842b23fa-2a71-4511-8d27-7e190846f7fc?version=1.0>

7. Zákon č. 89/2012 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>
8. Власти РФ запретили усыновление иностранным гей-парам. *BBC: Русская служба* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.bbc.com/russian/russia/2014/02/140213_russian_government_gay_adoption
9. Гражданский кодекс российской федерации. *КонсультантПлюс: надежная правовая поддержка* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/
10. Демография. *Федеральная служба государственной статистики* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/demography/#
11. Как усыновить ребенка. *Усыновление в России* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.usynovite.ru/adoption_/adoption_/Kak_usinovit_rebenka/
12. Международное усыновление. *Усыновление в России* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.usynovite.ru/adoption_/ru/
13. О подготовке лиц, желающих принять на воспитание в свою семью ребенка, оставшегося без попечения родителей. *Министерство образования и науки Российской Федерации* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: минобрнауки.рф/документы/2558
14. Опекa (попечительство). *Усыновление в России* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.usynovite.ru/adoption_/guardianship_/
15. Семейный кодекс РФ [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.semkod.ru/>
16. Семья, материнство и детство. *Федеральная служба государственной статистики* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/motherhood/#
17. Статистика. *Усыновление в России* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.usynovite.ru/statistics/>

18. Федеральный закон от 28.12.2012 N 272-ФЗ. *КонсультантПлюс: надежная правовая поддержка* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_139994/
19. ЧИКАЛОВ, Александр Александрович. Международное усыновление в Российской Федерации. *Все о праве: компас в мире юриспруденции* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.allpravo.ru/diploma/doc39p0/instrum6233/item6236.html>

PŘÍLOHA

ČESKO-RUSKÝ PŘEKLADOVÝ GLOSÁŘ

A

agenda	делопроизводство
alimenty	алименты
anonymita (osvojení)	тайна (усыновления), анонимность
azylová pěstounská péče	учреждение неотложной помощи

B

bezúhonnost	отсутствие судимости
bratr	брат

C

cestovní pas	паспорт
cizinec	иностранец

D

datum narození	дата рождения
dětský domov	детский дом
dítě	ребенок
děti bez dozoru	безнадзорные дети
děti s postižením	дети-инвалиды
dodatečná nařízení	дополнительные меры
dohled	надзор
dokumentace	документация

spisová dokumentace	актовая документация, документы дела
domácnost	домашнее хозяйство
domovní kniha	домовая книга
dotazník	анкета
důchod	пенсия
sirotčí důchod	пенсия по сиротству
E	
etnikum	этника, этнос, этническая группа
evidence	регистрация
F	
finanční náklady	финансовые расходы
formulář	бланк
formy náhradní rodinné péče	формы воспитания детей, оставшихся без попечения родителей
fotodokumentace	фотодокументация
fotografie	фотография
fyzická osoba	физическое лицо
H	
hlášení	извещение
hostitelská péče	временная опека, передача детей в семьи

I

instituce	учреждение
interakce	взаимодействие
jméno po otci	отчество

K

kompetence	компетенция
konzulární oddělení	консульский отдел
krajský úřad	краевое управление
křestní jméno	имя
kulturní prostředí	культурная среда
kvalifikovaný nezájem	уклонение от исполнения родительских обязанностей

L

legalizace	легализация
legislativa	законодательство

M

macecha, nevlastní matka	мачеха
magistrát	магистрат
majetek	имущество
manžel	муж

manželé	супруги
manželský pár	супружеская пара
manželka	жена
manželský svazek	брачный союз
manželství	брак
neplatné manželství	недействительный брак
uzavření manželství	вступление в брак
materiální zabezpečení rodiny	материальное положение семьи
mateřská dovolená	отпуск по уходу за ребенком
mateřství	материнство
náhradní mateřství	суррогатное материнство
matka	мать
matrika	загс
menšina	меньшинство
mezinárodní osvojení	международное усыновление
ministerstvo školství	Министерство образования
ministerstvo zahraničních věcí	Министерство иностранных дел
místo pobytu	место жительства
muž	мужчина
mzda	зарплата
N	
náboženství	религия

nabytí právní moci	вступление в силу
nápravně výchovná zařízení	воспитательная колония
nápravně výchovná zařízení	воспитательная колония
narození	рождение
narušení práv a zájmů dítěte	нарушение прав и интересов ребёнка
nařízení	меры, постановление, распоряжение
návrh na osvojení	заявление об усыновлении
návyky	привычки
nemanželský svazek	внебрачный союз
nezaopatřenost	необеспеченность, зависимость
notář	нотариус
novorozenec	новорождённый
O	
občanský zákoník	Гражданский кодекс
občanství	гражданство
obec s rozšířenou působností	населенный пункт с расширенными полномочиями
obecná ustanovení	общие предписания
oddací list	свидетельство о браке
odvolání	отмена
ochrana dětí	защита детей
omezení rodičovských práv	ограничение родительских прав

opatrovnictví	попечительство
opuštěné děti	беспризорные дети
orgán	орган
kompetentní orgán	компетентный орган
orgán sociálně-právní ochrany dětí	комиссия по делам несовершеннолетних и защите их прав
orgán sociální péče	орган социальной защиты населения
orgán sociální péče a opatrovnictví	орган опеки и попечительства
orgán veřejné moci	орган государственной власти
organizace	организация
nezisková organizace	некоммерческая организация
pověřená organizace	уполномоченная организация
osoba blízká	близкий родственник
osobní návštěva	личный визит
osobní údaje	персональные данные
osoby stejného pohlaví	лица одного пола
osvojenec	усыновлённый
osvojení	усыновление
osvojitel	усыновитель
vhodný osvojitel	подходящий усыновитель
otčím	отчим
otec	отец

otevřená adopce

открытое усыновление

ověření

удостоверение

P

péče

уход

peněžitá pomoc v mateřství

пособия по беременности и родам

pěstoun

патронатный воспитатель

pěstounská péče

патронатное воспитание

pěstounská péče na
přechodnou dobu

временная опека

písemné vyjádření

письменное заявление

platnost

сила

platnost zákona

сила закона

plnoletost

совершеннолетие

podpora

поддержка

pohlavní nedotknutelnost

половая неприкосновенность

poměry

условия

ekonomické poměry

экономические условия

sociální poměry

социальные условия

majetkové poměry

финансовые отношения

majetkové poměry manželů

имущественные отношения супругов

poručenství

опека

poručník

опекун

posudek	заключение
pověřená osoba	уполномоченное лицо
povinná školní docházka	обязательное обучение
povinnosti	обязанности
povolení k pobytu	вид на жительство
pozůstalý	оставшийся в живых, наследник, член семьи умершего
pracoviště	место работы
prarodiče	дедушка и бабушка
právo	право
dědické právo	право наследования
majetkové právo	имущественное право
nemajetkové právo	неимущественное право
soukromé právo	частное право
právní jednání	правовые действия
právní následky	правовые последствия
právní ochrana	правовая защита
právní předpisy	правовые нормы
princíp subsidiarity	принцип субсидиарности
proces osvojení	процесс усыновления
prohlášení	декларация
prohlášení za mrtvého	объявление умершим

předadopční péče	предварительная опека
předání dítěte do péče	передача ребенка под опеку/в семью
přechodný pobyt	временное проживание
překladatel	переводчик
příbuzenský vztah	кровное родство
příbuzný	родственник
pokrevní příbuzný	кровный родственник
přídavky	пособия по беременности и родам
příjem	доход
přijímací stát	принимающее государство
příjmení	фамилия
připojované příjmení	присоединенная/вторая фамилия
přímá věková linie	кровное родство по прямой линии
příprava na osvojení	подготовка к усыновлению
příslušnost	принадлежность
společné příjmení	общая фамилия
příspěvek	пособие
rodičovský příspěvek	пособие по уходу за ребёнком
finanční příspěvek	финансовое пособие
peněžitý příspěvek	денежный взнос
psycholog	психолог
psychologický posudek	психологический отчет

původ

происхождение

R

registr

реестр

registrované partnerství

зарегистрированное партнёрство

rodič

родитель

biologický rodič

биологический родитель

rodičovská práva

родительские права

rodičovství

родительство

rodina

семья

náhradní rodina

приемная семья

původní rodina

исходная семья

rodinná politika

семейная политика

rodinné právo

семейное право

rodinný kodex

семейный кодекс

rodný jazyk

родной язык

rodný list

свидетельство о рождении

S

sankce

санкции

sestra

сестра

signatářský stát

государство, подписавшее договор

sirotek

сирота

socializace	социализация
sociálně-právní ochrana	социально-правовая защита
sociální dávky	социальные пособия
sociální odbor	социальное отделение
sociální pracovník	социальный работник
sociální šetření	социальное исследование
soud	суд
městský soud	городской суд
soudní opatření	судебные меры
soudní rozhodnutí	судебное решение
soudní zasedání	заседание суда
souhlas s osvojením	согласие на усыновление
soustavný nezájem	систематическое уклонение от исполнения родительских обязанностей
státní podpora rodiny	государственная поддержка семьи
státní příslušnost	гражданство
státní sociální podpora	государственная социальная поддержка
státní zástupce	прокурор
svéprávnost	дееспособность
svěření dítěte do péče jiné osoby	передача ребёнка на воспитание иному лицу
Š	
šetření	исследование

T

tlumočník	устный переводчик
trestní rejstřík	реестр судимости
výpis z trestního rejstříku	справка о судимости
trestní stíhání	судебное преследование
trvalé bydliště	постоянное место жительства
týrání dětí	жестокое обращение с детьми

U

udělení souhlasu	предоставление согласия
určení otcovství	установление отцовства
ústavní výchova	воспитание детей в специальных учреждениях
ústavní zařízení	воспитательное учреждение

V

věk	возраст
věkový rozdíl	разница в возрасте
vízum	виза
výchova	воспитание
výchova dětí	воспитание детей
výpis z účtu	выписка по счету

vývoj	развитие
behaviorální vývoj	поведенческое развитие
duševní vývoj	умственное развитие
fyzický vývoj	физическое развитие
mravní vývoj	нравственное развитие
tělesný vývoj	физическое развитие
výživné	алименты
vyživovací povinnost	алиментные обязательства
vzdělání	образование
vztah	отношение
citový vztah	эмоциональные отношения
právní vztah	правовые отношения
příbuzenský vztah	кровное родство
Z	
zachování identity	сохранение идентичности
zájmy dítěte	интересы ребенка
zákon	закон
zákonný zástupce	законный представитель
zaměstnání	работа
záznam o narození	запись о рождении
zdravotní obtíže	проблемы со здоровьем

zdravotní posudek	медицинское заключение
zdravotní stav	состояние здоровья
země původu	страна происхождения
zletilost	совершеннолетие
dosažení zletilosti	достижение совершеннолетия
zmírnění tvrdosti zákona	смягчение суровости закона
zprostředkovatel	посредник
zprostředkovatelská činnost	посредническая деятельность
způsobilost	способность
zrušitelnost osvojení	отмена усыновления
zvláštní potřeby	особые потребности
 Ž	
žadatel	заявитель
žadatelé o osvojení	кандидаты в усыновители
žadatelský pár	супружеская пара кандидатов в усыновители
žádost	заявление
podání žádosti	подача заявления
žena	женщина
živitel	кормилец
životopis	биография

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Alena Skořepová

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Adopce v ČR a v Rusku: srovnávací analýza a slovník

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Olga Chadaeva

Počet znaků: 86 179

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 18 (+ 19 internetových zdrojů)

Klíčová slova: osvojení, náhradní rodinná péče, komparace osvojení, mezinárodní osvojení

Charakteristika bakalářské práce: Práce se zabývá srovnáním problematiky procesu osvojení neboli adopce v České republice a v Ruské federaci. Objasňuje pojem osvojení jako takový a jeho právní úpravu v ČR a RF. Předmětem zkoumání je také právní úprava ve vztahu k osvojení do zahraničí. Dílčím cílem práce je zpracování slovníku, mapujícího celý proces adopce.

ANNOTATION

Name and surname: Alena Skořepová

Name of department and faculty: Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty Palacký University Olomouc

Name of work: Adoption in the Czech Republic and the Russian Federation: comparative analysis and vocabulary

Work leader: Mgr. Olga Chadaeva

Number of symbols: 86 179

Number of supplements: 1

Number of titles of used literature: 18 (+19 internet links)

Key words: adoption, custody, comparison of adoption, international adoption

Characteristics: This diploma thesis follows up comparison of the process of adoption in the Czech Republic and the Russian Federation. It explains the concept of adoption itself and its legal regulations in the Czech Republic and the Russian Federation. The subject of research is also legislation considering the international adoption. The partial objective is to create a vocabulary related to adoption.